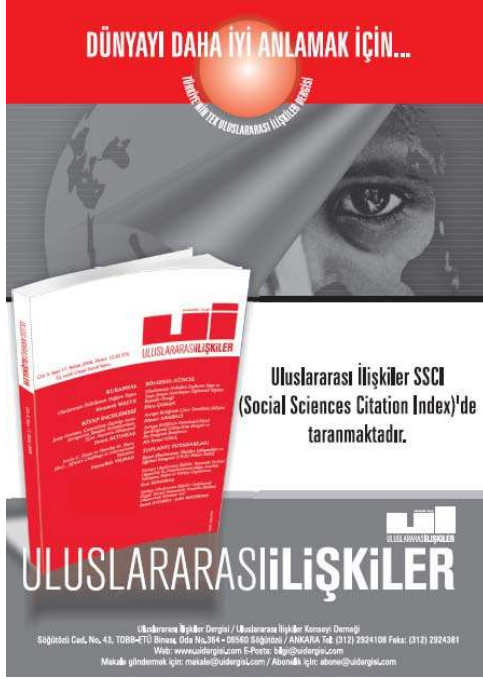

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı

Kenneth Waltz

Bu makaleye atıf için: Waltz, Kenneth, “Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 17 (Bahar 2008), s. 3-44.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı*

Kenneth WALTZ

ÖZET

Soğuk Savaş boyunca, uluslararası sistemin iki kutuplu yapısı ve bazı devletlerin elinde bulunan nükleer silahlar, sorunlu bir barışın sürdürülmesini sağladı. İki kutuplu dönem sona yaklaşırken, sistemde yaşanması muhtemel yapısal değişiklikler sorgulanmalıdır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Rusya kendine yetebildiği ve başka büyük güçler henüz ortaya çıkmadığı için, iki kutupluluk, değişmiş bir biçimde de olsa sürmektedir. Rus gücünün azalmasıyla, Birleşik Devletler artık başka bir ülke tarafından denetim altında tutulmamaktadır. Güç dengesi teorisi, diğer devletlerin, kendi başlarına veya uyum halinde, Amerikan gücünü dengeleyeceklerini öngörür. Uluslararası sistemin yapı-sındaki muhtemel değişiklikler gözüne alındığında, üç siyasi birimin büyük güç konumu kazanabileceği öngörülebilir: Almanya veya Batı Avrupa Devleti, Japonya ve Çin. Bu ülkelerin sağladığı ilerlemeye rağmen, Birleşik Devletler önümüzdeki dönemde hem ekonomik hem de askeri olarak lider ülke olmaya devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Neorealism, iki kutupluluk, çok kutupluluk, güç dengesi, nükleer silahlar

The Emerging Structure of International Politics

ABSTRACT

During the Cold War, the bipolar structure of international system and the nuclear weaponry available to some states combined to perpetuate a troubled peace. As the bipolar era draws to a close, one has to question the likely structural changes in prospect. Following the dissolution of the Soviet Union, bipolarity endures, albeit in an altered state, because Russia still takes care of itself and no great powers have emerged yet. With the waning of Russian power, the United States is no longer held in check by any other country. Balance of power theory leads one to assume that other powers, alone or in concert, will bring American power into balance. Considering the likely changes in the structure of international system, one can presuppose that three political units may rise to great-power rank: Germany or a West European state, Japan and China. Despite all the progress achieved by these countries, for some years to come, the United States will be the leading country economically as well as militarily.

Keywords: Neorealism, bipolarity, multipolarity, balance of power, nuclear weapons

* Bu makalenin İngilizce orijinali "The Emerging Structure of International Politics" başlığıyla *International Security*, Cilt 18, No 2, Sonbahar 1993, s. 44-79'da yayınlanmıştır. Makalenin Türkçeye çevrilmesine izin veren *International Security* Dergisi'ne teşekkür ederiz. Makalenin İngilizce'den Türkçeye tercümesi Burcu Yavuz tarafından yapılmıştır. Orijinal metinde olmayan anahtar kelimeler, kaynakça ve uzun İngilizce özet makaleye eklenmiştir.

Modern tarih oyunu, üç yüz yıldan uzun süredir, büyük güçlerin yükseliş ve düşüşleri üzerine kurgulanmıştır. Çok kutuplu dönemde sahnede, farklı zamanlarda on iki büyük güç belirmişti. İkinci Dünya Savaşı'nın başında, bunlardan yedisi; sonundaysa ikisi sahnede kaldı. Daha önce de yaşandığı gibi, bazıları zayıflarken, diğerleri onların yerlerini almak üzere yükseldi. İkinci Dünya Savaşı bu modeli kırmış ve egemen devletler dünyasında ilk kez iki kutuplu sistem ortaya çıkmıştır.

1964 tarihli bir makalemde, iki kutuplu sistemin yüzyılın sonuna kadar süreceği öngörüsünde bulunmuştum.¹ Gelecek binyılın kıyısında, iki kutupluluğa veda etmek üzere hazırlanmalı ve bu sistemin basitliği ve rahatlatıcı simetrisi olmadan yaşamaya başlamalıyız. Amerikan Dışişleri Müsteşarı Lawrence Eagleburger, henüz 1989 sonbaharında, “Soğuk Savaş'ın büyük ölçüde istikrarlı ve tahmin edilebilir atmosferini” özleyeceğini ifade etmiş, 1990 yazındaysa John Mearsheimer daha kötü günlerin geleceği yönünde güçlü nedenler ileri sürmüştü.²

İkinci Dünya Savaşı, neredeyse yarım yüzyıla yakın bir süre, dünyanın büyük güçleri ve güçlü devletleri* arasındaki “savaşlara son veren savaş” olarak görüldü. Şimdiye kadar bilinen en uzun barış, iki sütuna dayanmaktaydı: İki kutuplu sistem ve nükleer silahlar. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Nicholas Spykman, uluslararası toplumun “aynı temel güç kuralları çerçevesinde faaliyet göstermeye” devam ettiği, “eskisinden” farklı olmayan bir savaş sonrası düzen öngörmüştü.³ Realistler genellikle bu beklentiyi paylaşmıştır. Devletlerin davranışları, etkileşim modelleri ve etkileşimlerinin neden olduğu sonuçlar, devletlerin iç bileşimindeki derin değişimlere rağmen yüzyıllar boyunca defalarca tekrar etmiştir. Spykman'ın beklentileri, tarihi olarak sağlam temellere dayanmaktadır ve kısmen doğrulanmıştır. Devletler ekonomik, askeri ve sair alanlarda rekabet etmeye devam etmektedirler. Güç kullanımı tehdidinde bulunulmuş ve çevre bölgelerde birçok savaş yaşanmıştır. Ancak, derin ideolojik ve diğer farklılıklara rağmen, barış, uluslararası politikanın merkezinde kalmaya devam etmiştir. Sistemin yapısındaki değişiklikler ve devletlerin bazılarının elinde mevcut bulunan

¹ Kenneth N. Waltz, “The Stability of a Bipolar World”, *Daedalus*, Cilt 93, No 3, Yaz 1964.

² Thomas Friedman, “U.S. Voicing Fears That Gorbachev Will Divide West”, *New York Times*, 16 Eylül, 1989, s. 1, 6 içinde; John J. Mearsheimer, “Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War”, *International Security*, Cilt 15, No 1, Yaz 1990, s. 5-56.

* Cevirenin notu: İngilizce'deki *great power* ve *major power* kavramları, Türkçe olarak sırasıyla “büyük güç” ve “güçlü devlet” olarak çevrilmiştir.

³ Nicholas J. Spykman, *America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*, New York, Harcourt, Brace and Company, 1942, s. 461.

silahlar, sorunlu bir barışın sürdürülmesini sağlamıştır.⁴ İki kutuplu dönem sona yaklaşırken, iki soru sorulmalıdır: Gelecekte hangi yapısal değişiklikler öngörülebilir? Bu değişikliklerin etkileri ne olabilir?

İki Kutuplu Sistemin ve Soğuk Savaş'ın Sonu

Barış ve istikrarın birleşimi, herkesçe bilinmektedir. Büyük savaşların ortaya çıkışı, genellikle sistemin istikrarsızlığına bağlanır.⁵ Büyük savaşlardan sonra ayakta kalan sistemler de istikrarlı olduklarını bu şekilde gösterirler. Çok kutuplu dünya, büyük ölçüde istikrarlı, ancak bir o kadar da savaşa yatkındı. İki kutuplu dünya ise, büyük ölçüde barışçıl; fakat maalesef, kendisinden önceki sisteme göre daha az istikrarlıydı.

Savaş zamanındaki ittifakları neredeyse sona erer ermez, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği kendilerini soğuk bir savaşın içinde buldular. İki büyük gücün yer aldığı bir dünyada, bu güçlerden her biri korkularını diğeri üzerine yoğunlaştırmaya, diğerrinin niyetlerinden şüphe duymaya ve savunma amacıyla alınan önlemlere dahi saldırmacı bir mahiyet yüklemeye meyillidir. Büyük güçler arasındaki rekabet, devletlerin sayısı ikiye indiğinde daha da sertleşir. Neorealist ya da yapısal teori, devletlerin uluslararası sistemdeki konumlarının davranışlarını büyük ölçüde belirlediği düşüncesini destekler.⁶ Soğuk Savaş yıllarının büyük bir kısmında, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği'nin konumları, benzer bir şekilde güçleriyle orantılı olarak belirlenmişti. Bu sebeple, bu iki devletin dış davranışlarının büyük benzerlikler göstermiş olması gerekir. Gösterdi mi? Evet, genelde fark edilenden daha büyük oranda. Devletlerin davranışları birçok açıdan karşılaştırılabilir. Silahlanma politikaları ve dış müdahaleler en açıklayıcı unsurlardan ikisidir. İlk unsur çerçevesinde, Birleşik Devletler, 1960'ların başında, dünyanın o zamana kadar gördüğü en geniş barış zamanı stratejik ve konvansiyonel silahlanmasına başlamıştı. Bunu, stratejik silah dengesi Birleşik Devletlerin lehine olmasına rağmen, Kuruşçev'in konvansiyonel güçlerde büyük bir

⁴ Çok kutuplu-konvansiyonel savaş ve iki kutuplu-nükleer barış ile ilgili olarak, bkz. Waltz, "Stability", *The Spread of Nuclear Weapons: More May Be Better*, Adelphi Paper No. 171, Londra, International Institute for Strategic Studies [IISS], 1981; ve Waltz, *Theory of International Politics*, New York, McGraw-Hill, 1979. John Lewis Gaddis ve Mearsheimer de benzer açıklamalarda bulunmuşlardır. Bkz. Gaddis, "The Long Peace", *International Security*, Cilt 10, No 4, Bahar 1986, s. 99-142. Mantık artık açıkça bilindiğinden burada özetlemiyorum.

⁵ Ben bu hatayı "The Stability of A Bipolar World" başlıklı makalemde yaptım ve o zamandan beri hatamı düzeltmekteyim.

⁶ Neorealist veya yapısal teori, şu kaynakta geliştirilmiştir: Waltz, *Theory of International Politics*.

azaltmaya girişip, asgari caydırıcılık stratejisini takip etmeye çalıştığı bir dönemde yapmıştık. Beklenilmesi gerektiği gibi, Sovyetler Birliği çok geçmeden Amerika'nın izini takip etti ve böylece büyük güçlerin davranışlarında Soğuk Savaş'ın büyük bir kısmında görülen simetri de sağlanmış oldu. Soğuk Savaş boyunca, bu iki güçten birinin yaptığı ilerlemeler diğeri tarafından hemen takip edildi ve bu süreçte Birleşik Devletler neredeyse her zaman öncü oldu. Coğrafi farklılıkların izin verdiği ölçüde, askeri kuvvetler arasındaki genel benzerlikler de belirgindi. Sovyetler Birliği'nin kara kuvvetleri, Amerika'nınkilerden daha güçlüydü ama deniz gücünde denge ters yöneydi. Sovyetler Birliği'nin geniş kıyı donanması zamanla açık deniz donanmasına dönüşmüşse de, erişimi sınırlı kaldı ve hiçbir zaman bizimkilerin yarı tonajından fazla olmadı. Yıllar boyunca, NATO ülkeleri Varşova Paktı ülkelerinden daha fazla savunma harcamasında bulundu. Bununla birlikte, askeri birliklerin sayısı aşağı yukarı eşit kaldı.

Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği'nin askeri kuvvetleri genel bir denge halindeydi ve askeri doktrinleri benzeşmeye eğilimliydi. Biz caydırıcılık adına savaşa dayalı bir doktrin geliştirirken onları caydırıcı doktrinler yerine savaş yanlısı doktrinleri desteklemekle suçladık. 1960'lardan itibaren, askeri politika eleştirmenleri Birleşik Devletleri "kullanılabilir savaş yeteneğini yeniden tesis etmesi" yönünde teşvik ettiler. Savunma Bakanı olmadan önce Melvin R. Laird, "Amerikan stratejisinin savaşma, kazanma ve yenilemeyi hedeflemesi gerektiğini" ve bu stratejinin, nükleer savaş açma yeteneği ve ilk darbeyi yapma istekliliğine dayanması gerektiğini yazmıştı.⁷ Aynı yönde, takip eden dönemde de birçok askeri ve sivil beyan bulunabilir. Özellikle, 1970 ve 1980'lerde Birleşik Devletler, Sovyetler Birliği'ni askeri üstünlüğü ele geçirmeye çalışmakla suçlamıştır. Bununla birlikte, 1980'de Cumhuriyetçi cephe, kendi yönetimlerinin Amerika'nın stratejik üstünlüğünü yeniden tesis edeceği taahhüdünde bulunmuştu. Ronald Reagan, başkan olduğunda, Birleşik Devletler için askeri bir "güvenlik sınırı" oluşturmayı hedef haline getirerek, bu taahhüdü bütünüyle terk etmeden ılımlılaştırmış oldu. İki ülke arasındaki askeri rekabet, beklenen sonucu yarattı: Askeri kuvvetlerin ve doktrinlerin benzerliği.

Birleşik Devletlerin statükocu ve Sovyetler Birliği'nin müdahaleci güç olduğuna dair düşüncemizin gerçekliğe bakışımızı bozması sebebiyle ikinci unsur olan müdahaleci davranışa dayanarak yapılan karşılaştırmayı tartışmamız gerekmektedir. Sovyetler Birliği kadar Birleşik Devletler de diğer devletlerin işlerine büyük oranda müdahale etmiş ve önemli bir zamanını çevre bölgelerdeki savaş-

⁷ Melvin R. Laird, *A House Divided: America's Strategy Gap*, Chicago, Henry Regnery, 1962, s. 53, 78-79.

larla geçirmiştir. Birçok Amerikalı, meşru ulusal çıkarlar ve uluslararası adalet doğrultusunda olduğunu varsaydıkları eylemlerimizi açıklama ihtiyacı duymazken, Sovyetler Birliği'nin komünizmi dünya genelinde ne pahasına olursa olsun yaymayı amaçladığını varsaydıkları eylemlerini açıklamakta çok az zorluk çekmişlerdir. Amerikalılar Sovyetler Birliği'nin davranışlarını genellikle bu ülkenin farazi niyetleri açısından yorumlamışlardır. Niyetler bir tarafa bırakılırsa, bizim eylemlerimizle onların eylemleri benzerdi. Birleşik Devletler, Çin, Kore ve Vietnam'daki uydu devletlerini korumak için askeri müdahalelerde bulunmuş ve hatta bu devletlerin genişleme yönündeki isteklerini desteklemiştir. Sovyetler Birliği ise, Afganistan'da, Birleşik Devletlerin Vietnam'da yaptığını yapmış ve doğrudan veya dolaylı olarak Angola, Mozambik ve Etiyopya'ya müdahale etmiştir.

David Holloway, 1977'de yayınlanan *War and the Army* başlıklı bir Sovyet çalışmasından şu alıntıyı yapar: "Sosyalist bir devlet ve ordusu, diğer Sosyalist devlet ve ordularıyla birlikte, sadece kendi ülkesini değil, bütün Sosyalist sistemi savunma görevini üstlenir." Bu geniş amacın ötesinde, Sovyet kuvvetleri özgürleştirilmiş ülkelerin karşı-devrimleri engellemesine yardım edecektir.⁸ Amerika da benzer görevler üstlenmiştir. Birleşik Devletlere yönelik saldırılara karşı koymak ve bu saldırıları caydırmak için, sahip olduğumuz askeri kuvvetlerin sadece bir kısmı yeterliydi. Savunma ve caydırma kuvvetlerimizi Batı Avrupa, Körfez Bölgesi, Kuzeydoğu Asya ve Orta Amerika'dan Filipin Adalarına kadar dünyanın diğer bölgelerini de kapsayacak şekilde genişlettiğimiz için bu kadar büyük askeri kuvvetlere sahip olduk. Güvenliğimizi diğer demokratik devletlerin güvenliğiyle, komünist olmadıkları müddetçe demokratik olmayan birçok devletin, hatta bazı komünist devletlerin güvenliğiyle özdeşleştirdik. Kendimizle özdeşleştirdiğimiz çıkarlar Sovyetler Birliği'nin çıkarlarından daha kapsayıcıydı. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle, Sovyetler Birliği sınırlarının ötesine doğru ilerlemeye başlamıştı. Bunun karşısında, Clark Clifford, Başkan Harry S. Truman'a 1946 gibi erken bir tarihte Amerika'nın sadece Sovyetler Birliği'ni çevrelemek gibi sıradan bir görevi olmadığı, aynı zamanda "dünya düzeni"ni kurmak ve korumak gibi ulvi bir göreve de sahip olduğunu belirtmekteydi.⁹ Bu görevi büyük bir zevkle kabul ettik.

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce, hem Birleşik Devletler hem de Sovyetler Birliği, uluslararası sorumluluk adına tek taraflı eylemlerde bulunmalarını kolaylaştıracak ideolojiler geliştirmişlerdi: Birisinde müdahaleci liberalizm, diğerinde

⁸ David Holloway, *The Soviet Union and the Arms Race*, ikinci baskı, New Haven, Yale University Press, 1984, s. 81.

⁹ Arthur Krock, *Memoirs*, New York, Funk and Wagnalls, 1968, Ek A, s. 480.

enternasyonel komünizm. Ancak, hiçbiri ideolojisini erken dönemlerde yaygın olarak ihraç etmedi. Bu devletlerin dış politikaları, uluslararası politikanın kendi baskılarını uygulayan ve fırsatlarını yaratan yapısındaki değişiklikten bağımsız olarak anlaşılabilir. Sovyetler Birliği'nden ziyade Birleşik Devletler, kendi güvenliği ve dünyanın refahı adına, dünya çapında daha yoğun faaliyetlerde bulunmuştur. Bunun sonucu olarak, Barry Blechman ve Stephen Kaplan, 1946'yı takip eden yaklaşık otuz yıllık dönem boyunca, Birleşik Devletlerin askeri araçları diğer devletlerin işlerine müdahale etmek amacıyla farklı biçimlerde Sovyetler Birliği'nin iki katı kadar kullandığını ifade etmişlerdir.¹⁰

Sovyetler Birliği'nin amacı, daha fazla ülkede komünist rejim kurarak ve bu rejimleri destekleyerek ideolojisini yaymaktır. Amerika'nınkiyse demokratik rejimler kurmak ve desteklemektir. Başkan Reagan, Sovyetler Birliği'nin "savunma parametrelerimiz dâhilinde" Nikaragua'da "askeri köprübaşı" kurmasından ve böylece gemilerimizin Karayipler boyunca güvenli geçişini tehdit etmesinden endişelenmemiz gerektiğini düşünüyordu.¹¹ Orta Amerika'daki müdahalelerimizin üzerine ulusal güvenlik kisvesini örterek, diğerlerini yönetme veya onlara ülkelerini nasıl yönetmeleri gerektiğini öğretme yönündeki arzumuzu çok az gizleyebildik. Şubat 1985'te Başkan Yardımcısı George Bush, Nikaragua'dan belediklerimizi ve aradığımız ilerleme belirtilerini açıklamış ve şunlara değinmişti: "Sandinistaların, demokratik liderleri siyasi süreçlere geri getirmesi; özgür ve adil seçimlerin yapılması; kilise, sendikalar ve iş dünyası üzerindeki sert politikaların ve basına uygulanan sansürün sona erdirilmesi; Sandinista partisinin ordu üzerindeki kontrolüne son verilmesi; ve 'SDC (Sandinista Savunma Komitesi)' olarak adlandırılan ve en vurucu totaliter kontrol biçimi olan komşu alanlara yönelik casusluk sisteminin kaldırılması."¹² Üst düzey bir devlet görevlisine göre, Reagan yönetimi, bu sırada, "bir diğer ülkenin yönetim şeklini belirleme hakkına sahip olup olmadığını tartışmaktaydı. Tartışmanın sonucu, evet, bireysel haklar gibi bazı hakların, ulusların dış müdahaleden bağımsız olma hakkından daha temel olduğu yönündeydi... Demokratik bir hükümeti devirme hakkımız olmasa da, demokratik olmayan hükümetlere karşı hakkımız bulunmaktadır."¹³ Dolayısıyla, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği arasındaki fark, eylemlerinden ziyade,

¹⁰ Barry Blechman ve Stephen S. Kaplan, *Force Without War: US Armed Forces as a Political Instrument*, Washington, D.C., Brookings, 1978.

¹¹ "Excerpts from Reagan's Speech on Aid for Nicaragua Rebels", *New York Times*, 25 Haziran 1986, s. 12.

¹² "Excerpts from Remarks by Vice President George Bush", Basın Açıklaması, Austin, Texas, 28 Şubat 1985.

¹³ Robert W. Tucker, *Intervention and the Reagan Doctrine*, New York, Council on Religion and International Affairs, 1985, s. 5.

ideolojilerine dayanmaktaydı. Her ikisi de diğer ülkeleri kendi istedikleri gibi dönüştürmeye çabalamıştı. Stalin'in İkinci Dünya Savaşı sırasında dediği gibi, "Bu savaş, geçmiştekiler gibi değil. Bir yeri kim işgal ederse, aynı zamanda oraya kendi sosyal sistemini de dayatıyor. Herkes, ordusunun ulaşabildiği yere kadar kendi sistemini kabul ettirir. Tersisi mümkün değil."¹⁴ Kendi sistemini dayatma çabası, mümkün olursa barışçıl yollarla gerçekleştirilmek üzere Soğuk Savaş boyunca da devam etmiştir.

Temelleri uluslararası politikanın İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yapısına dayanan Soğuk Savaş, kırk yıldan uzun bir süre güvenli bir barış ortamına dönüşmeye karşı koymuş ve kendisini destekleyen yapı aşınmaya başlayana kadar sona ermemiştir. 1970'lerde iki kutuplu yapı, yumuşamayı engellemişken, 1980'lerde uluslararası politikanın yapısının değişmeye başlaması, yumuşamanın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Yapısal değişim, bir sistemdeki birimlerde başlar ve daha sonra birim düzeyi ile yapısal nedenler etkileşir. Yapısal teoriden devletlerin sistem içindeki konumlarını korumaya çalıştıklarını biliyoruz. Bu sebeple, büyük güçler zayıflama dönemlerinde, düşüşlerini durdurmaya veya tersine çevirmeye çalışırlar. Örnekler için yirminci yüzyıla bakmamız yeterlidir. 1914 yılında, Avusturya-Macaristan, Büyük Sırbistan'ın neden olacağı iç parçalanma riskini göze almaktansa sonuçsuz bir savaşa girmeyi tercih etmişti. 1950'lerdeyse İngiltere ve Fransa, büyük güç gibi hareket etmeye devam ederek, bu konumun gerektirdiği yükümlülükleri üstlenmeye çalışmışlardı.¹⁵ Aynı on yılın sonundaysa, birçok Amerikalı, Sovyetler Birliği karşısında zayıf düştüğümüzü düşünürken, John F. Kennedy, "ülkeyi yeniden ilerletelim" sloganıyla halkın desteğini sağlamaya çalışmıştı. Savunma Bakanı Dick Cheney, 1990'lar boyunca savunma harcamalarında yüzde 50'lik bir kesintiye, bunun "ikinci sınıf bir gücün, zayıflayan bir Amerika'nın savunma bütçesine yol açacağı" savıyla karşı çıkmıştı.¹⁶

Sovyetler Birliği'nin siyasi ve ekonomik yapılanması, kısmen dış etkenlerden kaynaklandı. Gorbaçov'un Sovyetler Birliği'nin "yeni binyıla büyük ve gelişen bir

¹⁴ Josef Joffe, "After Bipolarity: Eastern and Western Europe: Between Two Ages", *The Strategic Implications of Change in the Soviet Union*, Adelphi Paper No. 247, Londra, IISS, Kış 1989/90, s. 71.

¹⁵ *Economist*, açık bir şekilde, İngiltere ve Fransa'nın 1950'ler boyunca büyük güç olduğuna ve 1956 Suveyş Krizi'nin "bu iki devletin büyük güç konumuna zarar verdiği"ne inanmaktadır", 16 Haziran 1990, s. 101.

¹⁶ Michael R. Gordon, "Cheney Calls 50% Military Cut a Risk to Superpower Status", *New York Times*, 17 Mart 1990, s. 4.

devlet olarak girmesi”ni istediği yönündeki ifadesi bunu göstermektedir.¹⁷ Brejnev’den sonraki liderler, özellikle Andropov ve Gorbaçov, Sovyetler Birliği’nin üçüncü sınıf bir ekonomi ile birinci sınıf bir askeri yapılanmayı destekleyemeyeceğini fark ettiler. Ekonominin yeniden örgütlenmesi ve emperyal sorumlulukların azaltılması, dışarıdan dayatılan bir zorunluluk haline dönüşmüş ve bazı iç dönüşümleri gerekli kılmıştı. İç ve dış etkenlerin birleşimiyle, Sovyet liderleri ülkelerinin hızlı düşüşünü tersine çevirmeye çalışmış, ama başarılı olamamışlardır.

Büyük Güçlerin Yükseliş ve Düşüşü

Oldukça yakın bir zamanda, diyelim ki on veya yirmi yıl içerisinde, üç siyasi birim büyük güç seviyesine çıkabilir: Almanya veya bir Batı Avrupa Devleti, Japonya ve Çin. Daha da kısa bir süre içinde Sovyetler Birliği’nin sahneden çekilmesiyle, uluslararası politikanın mevcut yapısının tanımlanması ve geleceğinin kestirilmesi oldukça zor bir hal almıştır. Bu bölüm uluslararası politikanın yapısının nasıl değişebileceğini sorgulamaktadır.

Sovyetler Birliği’nin, Rusya’nın elinde tutmaya devam ettiği, oldukça etkileyici askeri imkân ve kabiliyetleri vardı. Fakat büyük güçler konumlarını güçlerini bir şekilde artırarak kazanmaz ve korumazlar. Konumları şu unsurların birleşiminin yarattığı sonuca bağlıdır: nüfus ve toprak büyüklüğü, kaynak donanımı, ekonomik olanaklar, askeri güç, siyasi istikrar ve siyasi yetenekler. Sovyetler Birliği, kendisinden önceki Çarlık Rusyası gibi, ekonomik zayıflığını siyasi disiplini, askeri gücü ve zengin karasal donanımıyla telafi etmeye çalışan yetersiz bir büyük güçtü. Mamafih, büyük güç statüsü, önemli ekonomik olanaklara sahip olmadan korunamaz. Geleneksel bir dünyada, Rusya’nın tüm yetersizliklerine rağmen büyük güç olarak kabul edilebileceği günlerin sayılı olduğu kolaylıkla söylenebilir. Rusya, yeteri kadar askeri imkân ve kabiliyete sahip olsa da, hızla ilerleyen teknolojiye ayak uyduramaz. Bununla birlikte, nükleer bir dünyada, bir ülkenin ekonomik ve teknolojik olanakları ile askeri olanakları arasındaki bağlantı azalmıştır.

Konvansiyonel silahlar bağlamında hızlı teknolojik değişim, rekabeti yoğunlaştırır ve ülkelerin askeri gücünün tahmin edilmesini zorlaştırır. Örneğin, 1906’da, İngiliz *Dreadnought* gemisi, uzun menzili ve ateş gücünün büyüklüğüyle önceki savaş gemilerini demode kılmıştı. Bununla birlikte, nükleer silahlar bağlamında, Birleşik Devletlere ilk vuruş yeteneği kazandıran veya etkili bir savunma olanağı sağlayan bir gelişme dışında Rusya, Amerikan teknolojisini askeri

¹⁷ “Succession in Moscow: First Hours in Power, Gorbachev in His Own Words”, *New York Times*, 12 Mart 1985, s. A16.

olarak takip etmek zorunda değildir. Bernard Brodie'nin belirttiği gibi, "benzerleriyle savaşa girmek zorunda olmayan silahlar, daha yeni ve ileri silahların geliştirilmesiyle kullanışsız duruma gelmezler."¹⁸ Amerika'nın nükleer silahları, Rusya'ninkilerle karşı karşıya gelmeyeceğinden, iki ülkenin stratejileri ayrışır. Her ülke, diğerinin ne yaptığını önemsemeden, güvenli bir şekilde caydırma stratejisi izleyebilir.¹⁹ Buna karşılık, ilk vuruş yeteneği veya etkili bir stratejik savunma geliştirilmesi, dünyayı silahların karşı karşıya geldiği geleneksel günlerine geri götürecektir. Bu durumda, stratejik rekabetin tüm tarafları, saldırma ve savunma kuvvetleri arasındaki avantaj dengesiyle tekrar ilgilenmeye başlayacak ve hatta bunu bir saplantı haline getireceklerdir. Silahlar arasında orantılı olmayan bir büyüme, rekabeti en üst noktaya taşıyacaktır. Sonuç üzerinde belirleyici olacak ama muhtemelen kısa sürecek saldırı avantajını yakalayan ülke, diğer ülke kendi kuvvetlerini koruma yolu bulana kadar ilk vuruşu yapmayı isteyebilecektir. Etkili bir savunma sistemi geliştiren bir ülke ise, rakibinin bunu alt edecek yollar geliştirmesinden korkarak, önleyici bir darbeye girişebilecektir. Hayal gücünün erişebileceği noktaya kadar düşünüldüğünde, şans eseri, caydırıcı kuvvetleri etkisiz kılacak saldırmacı veya savunmacı bir gelişmenin görünürde olmadığı söylenebilir.

Bir ülke, vurulduktan sonra misilleme yapabildiği veya bunu yapmaya muktedir olduğu müddetçe, nükleer gücü rakibindeki teknolojik ilerlemelerle etkisizleşmez. Caydırıcılık temel alındığında, küçük bir ikinci vuruş yeteneği yeterlidir ve bu küçük kuvvetin sahip olması gereken büyüklük kolaylıkla söylenebilir: onlarca savaş başlığıyla misilleme kabiliyetini kaybetmeden ilk vuruş kabiliyetini sürdürebilecek kadar büyük. Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği'nin her ikisinin de sahip oldukları savaş başlıkları ve taşıma sistemleri caydırma politikasının gereksinimlerini oldukça aşmıştır. Bununla birlikte, caydırma stratejisi, büyük konvansiyonel kuvvetlerin geliştirilmesini anlamsızlaştırmıştır. Konvansiyonel kuvvetlerin rakiplerin sınırlı bir saldırıda bulunmalarını sağlayarak saldırgan niyetlerini ortaya çıkaracak kadar büyük olmaları yeterlidir. Böyle bir tuzak kuvvet, caydırıcı bir nükleer stratejinin gerektirdiği tek konvansiyonel öğedir.²⁰

Nükleer silahlar, dikkatlerini askeri kuvvetleri yerine ekonomilerine yoğunlaştırmalarını sağladığı için statükocu ülkelerce tercih edilmektedir. Bu durum,

¹⁸ Bernard Brodie, *War and Politics*, New York, Macmillan, 1973, s. 321.

¹⁹ Bazı Sovyet yorumcular bunu anlamışlardır. Özellikle bkz., Andrei Kokoshin, "The Future of NATO and the Warsaw Pact Strategy: Paper II", *The Strategic Implications of Change in the Soviet Union*, Adelphi Paper No. 247, Londra, IISS, Kış 1989/90, s. 60-65.

²⁰ Bu konunun ve diğer stratejik meselelerin tam değerlendirmesi için bkz. Waltz, "Nuclear Myths and Political Realities", *American Political Science Review*, Cilt 84, No 3, Eylül 1990.

ekonomik sorunlar yaşayan bir ülke için iyi haberdir. Rusya, caydırma stratejisine dayandığı takdirde, ekonomisinin askeri sektörüne ayırdığı kaynakları tercih edilen ve muhtemelen de etkili olan sivil alanlara kaydırabilir.

Nükleer silahlar, büyük güçler ve güçlü devletler arasındaki sınıra ulaşılmadan önce, ulusal ekonomik imkân ve kabiliyetlerin farklılaşabileceği alanı genişletir. Nükleer silahlar devletleri tek başına büyük güç yapmaz. İngiltere ve Fransa, nükleer silaha sahip olduklarında büyük güç olmadılar. Rusya da kaynaklarını uzun dönemde etkin bir şekilde kullanamadıkça büyük güç olarak kalmayacaktır. Rusya bunu sağlamaya çalışırken, büyük nüfusu, geniş kaynakları ve Avrupa ve Asya'daki coğrafi konumu birçok zayıflığını telafi etmesini sağlamaktadır. Rusya'nın hassasiyetleri düşük düzeyde olduğundan üçüncü dünyaya müdahale birliklerine de ihtiyacı azdır. Nükleer silahları herhangi bir devletin meydan okuyamamasını garanti ettiği için, Rusya'nın sınırlarının ötesinde askeri rol alma yeteneği de düşüktür. Rusya, dağılmak yerine, büyük güç olarak kalmaya - Rus ve Sovyet devletlerinin tarih boyunca olduğu gibi büyük bir savunmacı güç devam edecektir.

Rusya'nın zayıflaması, uluslararası politikanın yapısını nasıl etkiler? Cevap, iki kutupluluğun değişmiş bir şekilde devam ediyor oluşudur. İki kutupluluk, Rusya askeri olarak kendine yettiği ve farklı büyük güçler henüz ortaya çıkmadığı için devam etmektedir. Bununla birlikte, iki kutupluluğun bazı etkileri değişmiştir. Soğuk Savaş boyunca, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği birbirini kontrol altında tutmuştu. Sovyet gücünün zayıflamasıyla, Birleşik Devletler artık bir başka ülkenin veya bir araya gelmiş başka ülkelerin denetimi altında değildir. Herbert Butterfield'e göre, 1715'de ölen Fransız teolog ve siyasi danışman François Fénelon, güç dengesinin belli bir döneme özgü geçici bir durum yerine tekrarlanan bir olgu olduğunu ilk anlayan kişiydi. Fénelon üstün güce sahip bir ülkenin ılımlı davranmasının beklenilemeyeceğini düşünmekteydi.²¹ Güç dengesi teorisi, diğer ülkelerin, tek başına veya uyum halinde, Amerikan gücünü denge durumuna sokmaya çalışacaklarını öngörür. İhtimaller nelerdir?

Nükleer silahlar ekonomik kapasite ile askeri güç arasındaki ilişkiyi değiştirdiği için, lider üretici devletin ekonomik kapasitesinin yarısından daha azına sahip bir ülke, statükocu bir politika ve caydırmacı bir stratejiyi kabul ettiği tak-

²¹ Herbert Butterfield, "The Balance of Power", Herbert Butterfield ve Martin Wight (der.), *Diplomatic Investigations*, Londra, George Allen and Unwin, 1966, s. 140. Fénelon, bu konuyu ileri süren ilk kişi olabilir, fakat savunduğu firkin temeli yoktu. Bkz. Daniel Defoe, *A True Collection of the Writings of the Author of the True Born Englishman, Corrected by himself*, Londra, Westminster ve Londra'da birçok yayınevi tarafından basılmış ve dağıtılmıştır, 1703.

dirde askeri olarak rahatlıkla rekabet edebilecektir. Buna karşılık, lider ülke, ekonomik üstünlüğünü büyük güç olan rakipleri üzerinde askeri hâkimiyet kurmak veya stratejik avantaj sağlamak için kullanamaz.

O zaman, askeri gücün artık işe yararlılığını kaybettiği ya da basitçe anlamsız hale geldiği söylenebilir mi? Hiç de değil. Bununla birlikte, nükleer silahlar stratejik gücün hizmet edebileceği amaçları sınırlandırmıştır. Bir başkasının toprağını ele geçirmek veya saldırılara karşı kendini savunmak artık yarar sağlamamaktadır. Nükleer silahlar, stratejik kuvvetleri tek bir amaca yöneltir: bir ülkenin hayati çıkarlarına yönelik saldırıları caydırmak. Kısmen, stratejik silahların diğerlerinden ziyade bu amaca hizmet ediyor oluşu sayesinde, çevre bölgelerde savaşlar sürerken, barış, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki 50 yıl boyunca uluslararası politikanın merkezinde kalabilmiştir. Nükleer silahlar onlara sahip olan ülkelerin hayati çıkarlarını korumuş ve uluslararası düzeni sağlamıştır.

Nükleer silaha sahip ülkeler, karşı karşıya gelecekleri silahlı çatışmalarda ne kazanır ne de kaybederler. Büyük oynamayı düşünmek, nükleer misilleme riski yüzünden çok tehlikelidir. George Ball, misilleme tehdidini, “kozmetik blöf”²² olarak adlandırmıştır. Buna kim kalkışabilir? Saldıran, saldırdığı ülkenin misillemeyle karşılık veremeyeceğini bir şekilde biliyor olsa bile, zorla kazanılacak hiçbir şey, saldıranın kendi şehirlerinin tahrip edilme riskini göze almasına değmez. Nükleer silahlar, güvenilirlik sorununu çözer. Bir diğer ifadeyle, nükleer silahlar kendi güvenilirliklerini yaratır. Nükleer silah kullanımının sadece olasılığı dahi dünyanın her yerindeki had safhadaki tedbirliliğin nedenidir. Mantık, caydırıcı tehdidin ortadan kalkması durumunda bir ülkenin kendi yıkımını göze alarak hareket etmesinin akıldışı olacağını söylemektedir. Fakat mantığın inandırıcılığı, olası bir saldırının bu benimseyip benimsemediğinden emin olunamayacağı için ikna edici değildir.

Nükleer silahlar, uluslararası politikanın merkezinde, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği'nin bazen çıldırmış bir şekilde sürdürdükleri askeri hazırlıkları amaçsızlaştıran ve nükleer silahların kullanılmasına yönelik senaryolar üretme çabalarını anlamsızlaştıran bir sakinlik yaratmışlardır. Temsilci Helen Delich Bentley 1989 sonbaharında, “son on yılda 1 trilyon dolardan fazla savunma harcaması yaparak daha fazla güçlenmedik, çok büyük ölçüde zayıfladık” demişti.²³ Bentley haklıydı. Carter yönetimi sırasında başlayıp Reagan yönetiminin büyük bir kısmı boyunca devam eden en son silahlanmamız, daha yapıcı amaçlar doğ-

²² David Garnham, “Extending Deterrence with German Nuclear Weapons”, *International Security*, Cilt 10, No 1, Yaz 1985, s. 97.

²³ Helen Delich Bentley, *New York Times*'e mektup, 20 Kasım 1989, s. A18.

rultusunda daha güvenli bir şekilde kullanabileceğimiz kaynakları tükettiği için anlamsız olmaktan çok daha kötüydü.

Bir ülkenin liderleri, nükleer silahların etkilerini anlarsa, güvenli bir barış ortamını kabul bir maliyetle sağlayabileceklerini görürler. Nükleer silahlar, büyük güçlerin veya olası büyük güçlerin etkin bir şekilde rekabet edebilecekleri ekonomik imkanların alanını genişletir. Böylece, eğer Avrupa Topluluğu (AT), Almanya, Çin veya Japonya, kapıyı çalarsa, büyük güçler klübünün kapıları bu devletlere kendiliğinden açılacaktır.²⁴ Bu devletlerin bunu yapıp yapmayacaklarıysa sadece tercih meselesidir: Japonya ve Almanya'nın kendilerini büyük güç gibi donatmaları veya Batı Avrupa için, tek bir devlet olma yönünde ortak bir kararın alınması. Fakat, diğer alanlarda olduğu gibi, siyasi olarak da, kararlar nadiren bütünüyle özgür olarak alınır. On dokuzuncu yüzyılın sonunda, Birleşik Devletler böyle bir kararla yüz yüze gelmişti. Ekonomik olarak büyük bir güç kabul edilirken, askeri olarak büyük güç olmayı seçmedi. Bazı gözlemciler göre, İspanya-Amerika Savaşı, Amerika'nın büyük güç olma sürecini başlatmıştı. Fakat, diğer büyük güçlerle askeri olarak rekabet etme kabiliyetine sahip olmayan hiçbir devlet bu konuma yükselmemiştir. Amerika'nın askeri rekabet yeteneği yoktu. Birinci Dünya Savaşı'na çok geç girdik ve girdikten sonra da müttfiklerimiz askeri imkânlarına güvendik. Lloyd George anılarında, Nisan ve Haziran 1918 arasındaki büyük çarpışmalarda Amerikan pilotlarının Fransız uçaklarıyla uçtuğunu belirtmiştir. "Amerikan ordusu tarafından savaşın sonunda kullanılan hafif ve ağır toplar Fransızlar tarafından tedarik edilmişti. En ağır topları, İngilizler sağlamıştı. Amerikan tipi veya mamulü hiçbir silah, savaşta kullanılmadı. Aynı durum, tanklar içinde geçerlidir."²⁵ İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, Birleşik Devletler askeri mühimmatını, etkileyici -veya endişe verici- bir şekilde tasfiye etmiş ve bu durum, uluslararası meselelerden çekilişin ifadesi olarak görülmüştü. Ancak, dünyanın sorunları üzerimizde baskı yaratmış ve liderlerimiz, yapıcı çabalarımız olmadıkça, dünyanın güvenli ve rahat bir şekilde yaşayabileceği bir alana dönüşmeyeceğini fark etmişlerdi.

Bazı devletler büyük güç olmaya çalışırken, diğerleri bundan kaçınmak isteyebilir. Ancak, seçim özgürlüğü oldukça kısıtlıdır. Çıkarlarının kapsamı sebebiyle, sorunlu bölgelerdeki daha büyük birimler, sistem genelinde sorumluluklar üstlenmeye meyillidir. Sistemin en büyük devletleri olarak Birleşik Devletler ve

²⁴ Daha önce, bunun tam tersini, muhtemel büyük güçler için askeri engellerin büyük olduğunu, iddia etmişim. Nükleer teknoloji geliştikçe ve savaş başlıkları küçülüp, taşınması kolaylaştıkça, birçok devlet ikinci darbe yeteneğine ulaşabilecek duruma gelmiştir. Bkz. Waltz, "The Stability of Bipolar World", s. 895-896.

²⁵ David Lloyd George, *War Memoirs, 1917-1918*, Boston, Little, Brown, 1936, s. 452-453.

Sovyetler Birliği de yüklenilecek küresel sorumlulukları ve dikkate alacak küresel çıkarları olduğunu fark ettiler.

Yeni büyük güçlerin ortaya çıkma olasılığı tartışmasında nüfus ve ürün olarak sıradaki Japonya üzerinde yoğunlaşmaktayım. Japonya, 15 Ağustos 1945'te kuşatıldığında, *New York Herald Tribune*'den Homer Bigart, "Japonya, zarı Pearl Harbor'da ümitsiz bir şekilde atışının bedelini ödeyerek, bugün sabah saat 09.05'te büyük güçler sahnesinden çekilmiştir."²⁶ diye yazmıştı. 1957'de Carter, Herz ve Ranney, üçüncü baskısını yayınladıkları *Major Foreign Powers*²⁷ başlıklı kitaplarında Japonya'yı bu güçler arasında saymadılar. Ben, 1964'te yüzyılın sonuna kadar hangi devletlerin büyük güç olabileceğini görmek için ulusal ekonomik büyüme oranlarını incelerken, Japonya'yı göz önüne almamıştım bile. Fakat şimdi Japonya, istediği takdirde, büyük güç rolünü üstlenmeye hazırdır.

Japon kurum ve davranışlarının büyük bir kısmı, Japonya'nın büyük güçler arasındaki yerini tekrar kazanacağı tezini desteklemektedir. Japonya, 1894–95 Çin Savaşı'nı kazanmasından itibaren yüzyılın büyük bir kısmında, sadece Asya'da değil daha geniş alanlarda üstünlük için bastırmaktadır. 1970'lerden bugüne, Japonya'nın verimlilik ve teknolojisinin etkinliği, dünya çapında artmıştır. Merkantilist politikalar, devletin rolünü güçlendirir ve Japonya merkantilist politikalar izlemiştir. Japon Ekonomik Planlama Teşkilatı Ekonomi Dairesinin önceki başkanı Miyoehei Shinohara, Japonya'nın politikasını kısaca şu şekilde açıklamıştır:

"Klasik düşüncesinin sorunu, kesinlikle, statik oluşuna ve önümüzdeki 10 veya 20 yılda sanayilerin mukayeseli üstünlük veya kusurlarındaki olası bir değişimi dikkate almamasındadır. Böyle bir geleneksel yaklaşımın yerini almak üzere, geçici zaman dilimleri arasındaki dinamik gelişim olasılığıyla ilgilenen yeni bir siyasi kavram geliştirilmelidir."²⁸

²⁶ Richard Severa, "Homer Bigart, Acclaimed Reporter Dies", *New York Times*, 17 Nisan 1991, s. C23.

²⁷ Gwendolyn M. Carter, John H. Herz, John C. Ranney, *Major Foreign Powers*, New York, Harcourt, Brace, 1957.

²⁸ Miyoehei Shinohara, *Industrial Growth, Trade, and Dynamic Patterns in the Japanese Economy*, Tokyo, University of Tokyo Press, 1982, s. 24. Shinohara, "gelişmemiş endüstri koruma teorisi"ni ilk geliştiren kişinin List olduğunu savunur ve List'in, Japonya'nın bunu tam bir şekilde uyguluyor olmasına şaşıracağına inanır. Bununla birlikte, bu teoriyi List bulmamıştır. List, teoriyi, gelişen ülkelere uygulamış ve iktisatçıların serbest ticaretin tüm ulusların çıkarlarına hizmet edeceği görüşüne karşı çıkmak için kullanmıştır. Japonya'nın "stratejik ticaret teorisi"ni bulduğu düşüncesi de yaygındır. Bkz. Bruce R. Scott, "National Strategies: Key to International Competition", Scott ve George C. Lodge (der.), *U.S. Competitiveness in the World Economy*, Boston, Harvard Business School Press, 1985, s.

Japon siyasetine uyan bu kavram, yeni değildir. Friedrich List, on dokuzuncu yüzyılın ortasında, bir devletin ticaret politikasının ekonomik kalkınma düzeyiyle değişmesi gerektiğini belirtmişti. List, mübadele değeri ve üretim gücü, bireysel ve ulusal çıkarlar, çok uluslu ve ulusal ilkeler arasında derin farklar çizmişti. Serbest ticaret, mübadele değerini en yüksek seviyesine getirerek dünyanın çıkarlarına hizmet ediyor olsa da, serbest ticaretin bir ulusun çıkarlarına hizmet edip etmeyeceği o ülkenin koşullarına bağlıdır.²⁹ Ekonomisi gelişmemiş devletler, birincil ürünlerini serbestçe kullanabilmeli ve sanayileşmeye başlamak için dış kaynaklardan faydalanmalıdır. Bu seviyedeysen, korumacı gümrük tarifeleri, üretimin gelişmesini engeller. Orta seviyedeki kalkınma düzeyine sahip bir ülkenin, mukayeseli üstünlük kazanma şansına sahip gelişmemiş sanayilerini koruması gerekir. Böyle bir devlet, “kazancı” değil, “üretim gücünü” en üst seviyeye çıkarmak zorundadır. Bir devletin sanayisi, ekonomik olarak daha ilerlemiş devletlerle rekabete maruz kalırsa, daha başlangıç aşamasında ölebilir. Bir devlet, potansiyel olarak üretim gücüne sahipse, kalkınmasını artırmak için gümrük tarifesi uygulamak zorundadır. List, “Ekol” un serbest ticaret teorisini aynen uygulayan devletleri, “yazılı bir reçeteyi takip eden ve yanlış tedaviden ölen hastaya” benzetir.³⁰ Ucuz ithalatın ulusal sanayilerin gelişmesini engellediği tezini, Amerikan çiftçileri için “en kötü şeyin”, imalatlarının İngiltere tarafından yapılması olacağı gözlemiyle göstermiştir.³¹ Bu durumda, mübadele değeri, Amerika’nın gelecekteki üretim gücü pahasına en üst seviyeye çıkarılacaktır.³² Kalkınmanın en son aşamasında, ki bu List’in döneminde sadece İngiltere tarafından başarılmıştır, serbest ticaret hassas bir politika olmaya devam eder. “Böyle bir ülke için”, “çok uluslu ve ulusal tek ve aynı şeydir.”³³ Hızlı teknolojik değişim karşısında, kalkınmanın son aşamaya sahip olup olmadığı tartışılabilir. Ancak, List, daha önce Smith ve ondan sonra da Keynes gibi, ileride bir gün ulusların

95, 138. Bir diğer örnek olarak, Paul R. Krugman “yeni ticaret teorisi”nin her detayının altında List tarafından işlendiğini düşünür. “Introduction: New Thinking About Trade Policy”, Krugman (der.), *Strategic Trade Policy and the New International Economics*, Cambridge, Mass: MIT Press, 1986.

²⁹ Frederick List, *National System of Political Economy*, çev. G. A. Matile, Philadelphia, Lippincott, 1856, s. 74, 79, 244, 253.

³⁰ Margaret Hirst, *Life of Friedrich List and Selections from His Writings, 1909*, New York, Augustus M. Kelley, 1965, s. 289. “Ekol”, Adam Smith, David Ricardo ve onları destekleyenleri ifade etmektedir.

³¹ *Ibid.*, s. 51.

³² Shinohara: “Mukayeseli teknik ilerleme kriteri’ belli bir endüstriye gelecekte daha avantajlı bir konuma yerleştirme olasılığına daha fazla dikkat addetmektedir... Kavram, ‘dinamikleştirilmiş mukayeseli maliyet doktrini’ olarak bilinir.” Shinohara, *Industrial Growth*, s. 25. Ayrıca, Scott, “National Strategies”, s. 137.

³³ List, *National System*, s. 79.

kaynaklarının onlara bahsettiği tüm zenginlikleri biriktireceklerine inanıyor gözükmektedir.³⁴

Birleşik Devletler, Japonya'nın korumacı politikalarına, Japonya List'in orta seviyede kalkınmış ülkeler listesindeyken muvafakat göstermiş, fakat, Japon ekonomisi kalkındıkça, bu politikalara gittikçe daha da sertleşerek karşı çıkmıştır. Japonya ve Amerika'dan Japonya'nın ekonomik politikalarını serbestleştirmesini bekleyen birtakım ortak sesler yükselmişse de, Japon söylemlerinin çoğu dikkate alınmamıştır. *The Japan Forum on International Relations*, hazırladığı bir raporda, Japon hükümetine merkantilist imajını silmesi için politikalarını değiştirmesi, deniz ötesindeki sadece kendi çıkarlarını düşünen ticari çıkarlara yönelik kalkınma desteğini kesmesi ve "gelişmemiş sanayileri destekleyen politikaları"ni terk etmesi önerisinde bulunmuştur.³⁵ Japonya bunu yapar mı? Bu durumda, çok büyük politika değişiklikleri gerekirdi. Clyde Pretowitz'e göre, Japonya kendi ürettiği ürünlerin ithalatını neredeyse kesmiştir. Lester Thurow'a göreyse, yabancı şirketlerin Japonya'da üstün teknoloji ürünlerden oluşan bir pazar kurmasına izin vermektense, bu ürünler teknoloji sınırı kaybedildiğinde kabul edilmiştir.³⁶

Japonya, ekonomisini açma yönünde etkin adımlar atabilirse de, ben bundan şüphe duyuyorum. Shinohara, "yeni bir ekonomik büyük güç olarak" Japonya'nın "dünya ekonomisinin istikrarlı büyümesi" için çalışma sorumluluğu olduğunu kabul etmektedir. Fakat Japonya'nın bunu yapması, 5–10 yıllık bir zaman diliminde gelişmemiş sanayilerini desteklemek üzere tasarlanan politikaları terk etmesini gerektirmez. "Bir düzeyde koruma meşrulaştırılabilir." Dinamik bir dünyada, "rekabet, acımasız olmaya meyillidir" ve "Adam Smith ve David Ricardo'nun hâkim olduğu sürrealist ve varsayımsal bir dünyada çerçevesi çizilen teoriler artık geçerli değildir."³⁷ Japonya'nın ekonomik politikasının yeni bir yönelim alması, kültürel olarak yerleşe ya da iktidar yapısında kök bulsa da muhtemel gözükmemektedir. Japon ekonomisi bu kadar başarılı bir şekilde seyrederken, neden birtakım sıra dışı imtiyazlar kabul edilsin? Eğer bir ülke, başarıya doğru giden bir yolu takip ediyorsa, neden bir diğer yola yönelsin? Birleşik Devletler, Japonya'yı adil olmayan ticari

³⁴ Smith ve Keynes ile ilgili olarak, bkz. Robert Heilbroner, "Reflections, Economic Predictions", *New Yorker*, 8 Temmuz 1991, s. 70–77.

³⁵ *Japan Forum on International Relations*, "Japan, the United States and Global Responsibilities", Nisan 1990, s. 18–24.

³⁶ Clyde V. Prestowitz, Jr., *Trading Places: How We Allowed Japan to Take the Lead*, New York, Basic Books, 1988, s. 76; Lester C. Thurow, "Global Trade: The Secret of Success" (Michael E. Porter'in *The Competitive Advantage of Nations* incelemesi), *New York Times*, Kitap İncelemeleri Bölümü, 27 Mayıs 1990, s. 7.

³⁷ Shinohara, *Industrial Growth*, s. 113, 118–119.

eylemlere girişmekle suçlayabilir veya bunun yerine, Bruce Scott'un önerdiği gibi, Japonya'nın "statükoyu kabul etmek yerine kendisine faydalar sağlayan bir strateji" geliştirdiğini, daha basit bir şekilde ifade etmek gerekirse, "Japonya'nın yaklaşımının bizimkinden daha rekabetçi olduğunu" kabul edebilir.³⁸

Japonya'nın ekonomik politikalarını bölgesel olarak genişletme yolunu seçmesi daha muhtemeldir. Bu bağlamda, Ocak 1987'de Bangkok'ta Uluslararası Ticaret ve Sanayi (*Ministry of International Trade and Industry*- MITI) Bakanı Tamura tarafından duyurulan politika, diğer Asyalı uluslara, özellikle Güney Doğu Asya Devletler Topluluğu'na (ASEAN), Japon ekonomisiyle daha yakın bir bütünleşmeye girme çağrısında bulunmaktaydı. Ekonomik Planlama Teşkilatı tarafından Mayıs 1988'de açıklanan beş yıllık ekonomik plan, David Arase'nin sözleriyle, "daha fazla ithalat, doğrudan yabancı yatırım ve kalkınma yardımı için uluslararası işbirliği" çağrısında bulunmaktaydı. Japonya, artık kalkınma yardımlarını, yeni arz kaynakları yaratmak ve yeni pazarlar açmak yerine, "Asya-Pasifik bölgesini kendi liderliği altında birleştirmek için" kullanmaktadır. "Uçan kaz" tipi kalkınma modeli ve "sıkı bir şekilde Tokyo'dan kontrol edilecek bir bölgesel işbirliği kurmak için gereken kapital, teknoloji ve ticarete" sahip "Asyalı Beyin" kavramı, Ekonomik Planlama Teşkilatı'nın çalışmasıyla açığa vurulmuştur.³⁹

Japonya, başarılı ekonomik yönetimini, bölgesel bir ekonomik koronak kurma çabalarıyla desteklemektedir. Japonların çok azı bunun geleceklerini temsil ettiğini konuşmakta ve yazmaktadır. Diğer lider devletlerse, bunun farkındadır. Birleşik Devletler, 1988 Omnibus Ticaret ve Rekabet Yasası'na, Japonya ekonomisini oldukça geniş bir oranda Amerika'nın –ve tabii ki diğerlerinin- ihracatına açmayı sağlayacak bir araç olarak kullanmak üzere, "Süper 301" adlı ticari müeyyide maddesini koyarak umutsuzluk içinde savunmacı bir eyleme girişmiştir. AT ise, kısmen, birleşmemiş bir Avrupa'nın Japon ve Amerikalılarla rekabete direnemeyeceği korkusuyla, 1992'de ekonomik birliğini sağlamaya çalışmıştır. Ekonomik rekabet, askeri rekabet kadar yoğun yaşanır. Nükleer silahların stratejik düzlemde büyük güçler arasındaki güç kullanımını sınırlandırdığını göz önüne alarak, ekonomik ve teknolojik rekabetin daha da yoğunlaşacağını bekleyebiliriz. Gorbaçov, Mayıs 1986'da Merkez Komitesine Sovyetler Birliği'nin "yenilmez ordularla değil, üstün ekonomilerle çevrilmiş durumda"⁴⁰ olduğu hatırlatmasında bulunmuştu.

³⁸ Scott, "National Strategies", s. 100 ve 131.

³⁹ David Arase, "U.S. and ASEAN Perceptions of Japan's Role in the Aisan-Pacific Region", Harry H. Kendall ve Clara Joewono (der.), *ASEAN, Japan, and the United States*, Berkeley, Institute of East Asian Studies, 1990, s. 270–275.

⁴⁰ Dusko Doder ve Louise Branson, *Gorbachev: Heretic in the Kremlin*, New York, Viking, 1990, s. 207.

Askeri güvenlikle ilgili kaygıların azalmasıyla neden ekonomik rekabet yeteneğinin artırılmasına yönelik kaygıların güçlendiği merak edilebilir. Bir ülkenin askeri güvenlik ve ekonomik rekabet yeteneğiyle ilgili kaygılarının eş zamanlı olarak azalmasının beklenilmemesi mi gerekir? Bu soruya verilebilecek birçok olumsuz cevaptan dördü üzerinde duracağım:

1. Ulusların ilişkilerinde sürekli olarak yer alan değişikliklere rağmen, uluslararası politikanın temel yapısı hala anarşiktir. Her devlet, diğerleriyle işbirliği yapsa da yapmasa da, kendini korumaya devam eder. Devletlerin liderleri ve onları destekleyenler, ülkelerinin konumlarını, yani diğerlerine göre pozisyonlarını önemserler. Michael Mastanduno, Robert Reich'in farklı gruplara gelecek on yılda Japon ekonomisi yüzde 75 büyürken, Amerikan ekonomisinin yüzde 25 büyümesini mi; yoksa Japon ekonomisinin yüzde 10,3 büyümesine karşılık, Amerikan ekonomisinin yüzde 10 büyümesini mi tercih edeceklerini sorduğu anketin bulgularına değinmiştir. Altı farklı gruptan sadece ekonomistlerin oluşturduğu biri, önceki olasılığı tercih etmiş ve bu karara oybirliği ile ulaşmışlardır.⁴¹ (Friedrich List ve Bruce Scott'un bu grupta yer almadığı açıktır.)

2. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve askeri güvenlik endişelerinin azalmasıyla, mutlak kazançlar yerine neden göreceli kazançların önem kazandığı merak edilebilir. Sırasıyla üretimlerindeki yüzde 75 ve 25'lik artışlarla, Japonya ve Birleşik Devletler'in ikisi de belirgin bir şekilde konumlarını güçlendireceklerdir. Yüzde 10,3 ve 10'luk artışlarla, her iki ülkenin de konumunda değişiklik olmayacaktır. İlk bakışta, bu altı gruptan beşinin yaptığı tercih, mantıkdışı görünür. Fakat görünen, sadece uluslararası-siyasi gerçekliği gizleyen bir maskedir. Friedrich Engels'in nihai olarak ekonomik rekabetin askeri rekabetten daha önemli olduğu anlayışı, kendi zamanında sinai casusluğun askeri casusluktan daha ciddi ve daha sert bir şekilde yürütülen bir uğraş olduğu yönündeki ifadesine yansımaktadır. Teknik ve ekonomik ilerlemeler çoğalarak büyür. Teknolojik bir atılım, diğer atılımlara yol açabilir. Ekonomik büyüme oranları bütünleşir. William Baumol ve çalışma arkadaşları, 1950–1980 arasındaki Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) büyüme oranlarını, 1975 dolar kurunu kullanarak 2010 yılına aktarıırken, Birleşik Devletler için 19.000 ve Japonya için 31.000 dolarlık GSYİH'ya ulaşmışlardır. Bu fark, Birleşik Devletler'in yılda yüzde 1.90, Japonya'nınsa yüzde 4.09 oranında büyümesi durumunda ortaya çıkacaktır. Fakat Birleşik Devletler yıllık büyüme oranını ortalama yüzde 1.90'dan 3.05'a çıkarırsa, iki ülke hesaplamalarda gösterilen on altı ülke arasında ilk sıraya yerleşecektir.⁴²

⁴¹ Michael Mastanduno, "Do Relative Gains Matter? America's Response to Japanese Industrial Policy", *International Security*, Cilt 16, No 1, Yaz 1991, s. 73–74.

⁴² William J. Baumol, Sue Anne Batey Blackman, ve Edward N. Wolff, *Productivity and American Leadership: The Long View*, Cambridge, Mass. MIT Press, 1989, Tablo.12.3, s. 259.

3. Refah ve askeri güç, birbiriyle bağlantılı olsa da, aynı değildir. Bununla birlikte, üstünlüğü elde etmek amacıyla güç kullanımı en azından nükleer güçler arasında yadsınmışsa da, daha üretken ve teknolojik olarak daha ileri ülkeler, uluslararası gelişmeleri geri kalmış ülkelerden daha fazla etkileme olanağına sahiptir. Amerika'nın güvenliğini artırmak ve diğer çıkarlarını korumak için geçmiş elli yıl boyunca ekonomik araçlar kullanmış olması yeterli bir örnektir. Askeri endişelerin azalması, ulusal liderlerinin dikkatlerini teknolojik ve ekonomik başarı ve başarısızlıkları üzerine yoğunlaştırmalarına neden olacaktır.

4. Belirsizlik, hayatın kendisidir ve hiçbir alanda uluslararası politikada olduğundan daha belirgin değildir. Anarşi, öngörünün değerini artırır. Gelecekte ne olacağını bilmek mümkün olmadığından, ileride kullanmak üzere kaynak tabanını geliştirmek, mevcut koşullar altında refahı sağlamaktan daha önemli hale gelir. Reich'in gayri resmi bulgularına dayanarak, Eylül 1989'da yapılan *Newsweek*/Gallup anketi, Amerikalıların yüzde 52'sinin Birleşik Devletler için Japonya'nın ekonomik gücünün, Sovyetler Birliği'nin askeri gücünden daha büyük bir tehdit olduğunu düşündüklerini göstermiştir.⁴³ Ulusların güç kullanımına yönelik kısıtlamalar olsa da uluslararası alanda yoğun bir rekabet hüküm sürmektedir. Göreli kazançlara yönelik ilgi, devletlerin temel uğraşısı olmaya devam eder.⁴⁴ Eğer Japonya'nın teknikleri başarılı olmaya devam ederse, diğer ülkeler bunları ya benimseyecek ya da karşı koyacaklardır. Richard Barnet'in ortaya koyduğu gibi, birçok kişi, ekonominin küreselleşmesiyle devletlerin "sınırları dâhilinde ekonomilerini istikrarlı bir şekilde idare etme gücünü kaybettiğini" tartışmaktadır.⁴⁵ Japonya, bu gücünü kesinlikle kaybetmemiştir ve kaybetmesi de ihtimal dahilinde değildir. "Küreselleşme"yi kontrol etmek için, lider ülkelerin bağlı veya sıkı bir bağlantı içerisinde oldukları ülkeler üzerinde ekonomik etkilerini artırma yolunu seçmeleri muhtemeldir. Devletlerin rekabet etme güduları güçlü olduğundan, Rusya sistemin kıyısında askeri bir güç olarak kalırken, Asya, Avrupa, Amerika'da bölgesel üslerini kuran bir dizi büyük güç ortaya çıkabilir.⁴⁶ Japonya, kurulmakta olan Doğu Asya Bloğu'na liderlik edecek-

⁴³ "The Perceived Threat: A Newsweek Poll", *Newsweek*, 9 Ekim 1989, s. 64.

⁴⁴ Göreli kazanç sorunu hakkında tam bir analiz için, bkz. Joseph M. Grieco, "Understanding the problem of International Cooperation: The Limits of International or Neoliberal Institutionalism and the Future of Realist Theory", David Baldwin (der.), *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*, New York, Columbia University Press, 1993; ve Robert Powell, "Absolute and Relative Gains in International Relations Theory", *American Political Science Review*, Cilt 85, No 4, Aralık 1991, s. 1202-1320.

⁴⁵ Richard J. Barnet, "Reflections, Defining the Moment", *New Yorker*, 16 Temmuz 1990, s. 56.

⁴⁶ Diğerlerinin yanı sıra Krugman savaş sonrası serbest ticaret sisteminin bölgesel ticaret bloklarına neden olduğunu iddia eder. Bu sonucun, "sahip olacağımızın en iyisi" olduğuna

tir. Çin ve Doğu Asya'nın rolleri, henüz belli olmamıştır. AT'yi de içerecek şekilde Batı Avrupa'nın, toplam ithalat ve ihracatı aşamalı olarak azalma eğilimi gösterse de, AT dâhilindeki ülkelerle yoğun ticari ilişkilerde bulunmaktadır.⁴⁷ Eğer Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), başarılı olursa, Birleşik Devletler, yıllık altı trilyon dolarlık ticaret haddiyle dünyanın en geniş ekonomik bloğunun merkezinde yer alacaktır. Yarışta geride kalan ülke ve bölgeler diğerlerine giderek daha fazla bağımlı hale gelecektir.

Ulusal Tercihler ve Uluslararası Baskılar

Japonya'nın ekonomik gücü, dikkat çekici biçimde artmış ve yayılmıştır. Bu, Japonya'nın büyük güç rolünü oynama isteğini mi gösterir? Japonya'nın bütün ekonomik faaliyetleri, IMF ve Dünya Bankası gibi örgütlerde üstünlük kazanma isteği ve bunu elde etmesi, ekonomi ve teknoloji alanlarındaki aleni başarısı, büyük güç olmak istediğini göstermektedir. Ekonomik olanaklarına ve teknik yeteneklerine olan güveni, bir ülkenin daha büyük bir siyasi rol almak istemesine yol açar. *Nomura Research Institutè*'den Yojiro Eguchi, 1974'de, "hem İngiltere hem de Birleşik Devletler, asli kredi sağlayıcı devletler konumundayken, kendilerinin tepede olduğu bir uluslararası sistem kurarak onu yönetmişlerdir" yorumunu yapmaktaydı. Japonya'nın dış varlıklarının 10 yıl içerisinde Amerika'nın zirvede olduğu dönemdeki varlığını geçeceğini belirterek, şimdi "kendi çıkarlarına uygun bir uluslararası sistem yaratma sırası, Japonya'dadır"⁴⁸ sonucuna varmaktadır. Hiçbir ülke, dünya ekonomisini ortak olarak yönetmede Japonya'dan daha büyük bir iddiaya sahip değildir.

Japonya gibi, Almanya da son zamanlarda daha belirgin bir uluslararası rol almaya yönelik eğilimini ortaya koymuştur. Başkan Bush, Temmuz 1990'da yapılan hükümet başkanlarının Houston toplantısını, "savaş sonrası dönem" in ilk ekonomik zirve toplantısı olarak tarif etmişti. Şansölye Kohl, zirvenin hakim lideri olarak ortaya çıkmış ve Başbakan Thatcher "zirvede üç bölgesel grup var, biri dolara, diğeri yene, bir diğeri ise Alman markına dayanıyor"⁴⁹ açıklamasında

ve bölgesel paktların "Japonya'yı dışlayabileceğine" inanır. Louis Uchitelle, "Blocs Seen as Imperiling Free Trade", *New York Times*, 26 Ağustos 1991, s. D1; Steve Weber and John Zysman, "The Risk That Mercantilism Will Define the New Security System", Wayne Sandholtz et al., *The Highest Stakes*, New York, Oxford University Press, 1992, s. 167-196.

⁴⁷ Wayne Sandholtz ve John Zysman, "1992: Recasting the European Bargain", *World Politics*, Cilt 42, No 1, Ekim 1989, s. 122-123.

⁴⁸ Richard Rosecrance ve Jennifer Taw, "Japan and the Theory of International Leadership", *World Politics*, Cilt 42, No 2, Ocak 1990, s. 207.

⁴⁹ R. W. Apple, Jr., "A New Balance of Power", *New York Times*, 12 Temmuz 1990, s. A1.

bulunmuştu. İkinci Dünya Savaşı galiplerinin iki Almanya ile birlikte belirlemeleri beklenen Alman birleşmesinin şartları, Kafkasya'daki bir toplantıda Kohl ve Gorbaçov tarafından müzakere edilmişti. Batı Almanya, Avrupa'nın ekonomik ve konvansiyonel silah gücü yönünden lider devletidir. Doğu Almanya, Batı Almanya'nın altıda biri kadar GSYİH'ya sahip olsa da bu rakam potansiyelinin oldukça altındadır. Almanya'nın doğu kısmı, bir süre için, Alman ekonomisi üzerinde büyük bir kısıtlama olacaktır. Bu faktör, Almanya'nın dünyadaki konumu için ne kadar önemlidir? Nükleer dönem öncesinde yaptığımız gibi, büyük güçler arasındaki ekonomik eşitsizlikleri, olduğundan daha önemsiz addediyoruz. Örneğin, 1940'da Japonya ve Birleşik Devletler sırasıyla 9 milyar ve 100 milyar dolar GSMH'ya ve 126 dolar ve 754 dolar kişi başı gelire sahiptiler.⁵⁰ Nükleer dönem öncesinde, büyük güçler arasında yer almak isteyen fakir bir ülke, halkını disipline etmeli ve kaynaklarını askeri amaçları doğrultusunda kullanılır hale getirmeliydi. Nükleer dönemdeyse, ekonomik ölçeği daha küçük olan devletler büyük güç konumunu daha kolay elde edebilirler. Birleşik Almanya'nın GSYİH'sı Japonya'dan daha küçük olsa da, Almanya, küresel düzlemde ekonomik olarak bir bakıma Japonya'dan daha güçlüdür ve hatta Birleşik Devletlere rakiptir. 1986'dan 1992'ye kadar geçen yedi yıllık sürenin dört yılında, Almanya'nın ihracatı Amerika'dan daha fazladır ve yedi yıllık süre boyunca sürekli olarak Japonya'nın da üzerindedir. (Bkz. Tablo 1) Ayrıca, Almanya, Doğu Avrupa, Ukrayna ve Rusya'da lider güç olmak için en iyi konumdaki devlettir. *Newsweek*, Şansölye Kohl'un baş danışmanlarından birisinin, "Liderlik etmek istiyoruz. Birleşik Devletler, belki zamanla Orta Amerika gibi bölgeleri gözetirken, biz Doğu Avrupa'yı ele alacağız"⁵¹ açıklamasını aktarmıştır. Ironik bir şekilde, gelecek yüzyılda Japonya'nın Asya'da ve Almanya'nın Doğu Avrupa'da bir şekilde daha önceki rollerini yeniden üstlenmeleri olasıdır.

Ulusların sahip olduğu ekonomik imkânların etkileri yüzyıllar boyunca değişiklik gösterir. Önceleri, halkın büyük çoğunluğu kemerlerini sıkmak zorunda kalsa da ulusal üretim büyük bir askeri gücü besleyerek bir devleti büyük güç yapabilmekteydi. Şimdiyse, Sovyetler Birliği'nin kaderinden de görülebileceği

⁵⁰ ABD ile ilgili bilgi şu kaynaktan alınmıştır: *Statistics of United States: Colonial Times to 1970*, 1. Kısım, Washington, D.C., U.S. Department of Commerce, Bureau of the Census, 1975, s. 224. Japonya ile ilgili bilgiler şu kaynaktan alınmıştır: B. R. Mitchell, *International Historical Statics: Africa and Asia*, New York, New York University Press, 1982, s. 732; *National Income and Statics of Various Countries 1938-1947*, Lake Success, N. Y., Statal Office of the United Nations, 1948, Ek III, s. 246-247; Thelma Liesner, *Economic Statistics 1900-1983: United Kingdom, United States of America, France, Germany, Italy, Japan*, New York, Facts on File, 1985, s. 117.

⁵¹ "The New Superpower", *Newsweek*, 26 Şubat 1970, s. 17.

gibi, önemli ekonomik imkânları olmayan bir devletin dünya rolü üstlenmesi beklenemez. Merkantilist dönemde, uluslararası ekonomi, ulusal siyasalardı. On dokuzuncu yüzyıl boyunca, artık durum böyle olmasa da, aradaki bağlantı zayıflamıştır. Oligopolist firmalar, görece kazançlar ve pazar paylarıyla ilgilenirler. Benzer bir şekilde, bugünün uluslararası politikasındaki devletler, sadece bugünkü değerlerini en üst seviyeye çıkarmaya değil, aynı zamanda gelecekteki konumlarını da korumaya çalışırlar. Daha önce de belirttiğim gibi, bir dönem uluslararası iktisatçılar arasında revaçta olan yüksek ve düşük önemli politikalar arasındaki ayrım artık yersizdir. Kendi kendine yeterliliğe dayanan sistemlerde, birinin kendine nasıl yetebileceği, koşullar değiştiğinde değişir.

Tablo 1. İhracat Hadleri (Milyar ABD Doları)

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
ABD	227.16	254.12	322.43	363.81	393.59	421.73	447.47
Almanya	243.33	294.37	323.32	341.23	410.10	402.84	422.27
Japonya	210.76	231.29	264.86	273.93	287.58	314.79	340.00

KAYNAK: IMF, *International Financial Statistics*, Cilt XLV, Sayı 1 (Washington, D.C.: International Monetary Fund, Ocak 1992), s. 72; ve Cilt XLVI., No 4 (Nisan 1993), s. 58. Bulgular, 1975 (Japonya), 1980 (Almanya) ve 1987 (ABD) fiyatlarına dayanmaktadır.

Japonya ve Almanya'nın artan uluslararası faaliyetleri, uluslararası politikanın değişen yapısını yansıtmaktadır. Bir ülkenin ekonomik imkân ve kabiliyetlerin büyük güç düzeyine yükselmesi, o ülkeyi bölgesel ve küresel meselelerin merkezine yerleştirir, devletin çıkarlarının kapsamını genişletir ve önemini artırır. Bir ülkenin dış faaliyetlerinin yoğun olması, o ülkeyi dünya meselelerine daha derinden sürükler. Kendi kendine yeterli olmaya dayanan bir sistemde, büyük bir gücün imkân ve kabiliyetlerinin hepsine değil, çoğuna sahip olunması, bir devleti diğerlerine bağımlı kılar ve sahip olmadığı araçlara sahip olanlar karşısında savunmasız hale getirir. Nükleer saldırı tehdidinin yersizliği bilinse bile, Japonya ve Almanya bunun dışında kalabilecek midir? Mart 1988'de Başbakan Takeshita, Japonya'nın ekonomik gücüne uyacak bir savunma sistemi geliştirilmesi çağrısında bulunmuştu.⁵² Amaçlı olarak yapılmış olsun ya da olmasın, Takeshita, Japonya'nın dünya ulusları önünde bir büyük güç olarak gövde gösterisinde bulunması gerektiğini söylüyordu. Büyük bir gücün gövde gösterisi, nükleer silahları kapsar.

Devletler her zaman zenginlik ve güvenlik için rekabet etmişlerdir ve bu rekabet sıklıkla çatışmaya yol açmıştır. Gelecek, neden geçmişten farklı olsun?

⁵² Arase, "U.S. and ASEAN Perceptions of Japan's Role in the Asian-Pacific Region."

Çatışma beklentisi ve kendi çıkarlarını gözetme gereksinimini göz önüne alarak, bir büyük gücün ekonomik imkânlarına sahip bir devletin, kendini neden önemli bir caydırıcı işlev gören silahlarla donatmaktan çekineceği sorgulanabilir.

Batı Avrupa devletleri, 1950'lerden beri, Amerika'nın caydırıcı gücünün kendi topraklarını kapsamamasından korkmuşlardır. Japonya'da aynı yöndeki endişelerini 1970'lerden beri zaman zaman belirtmiştir. 1970'lerin sonunda Sovyetler'in Doğu Asya'daki kuvvetlerini artırması, Japonya'nın Sovyet tehdidini yeniden gözden geçirmesine yol açmıştır. Japonya, Çin'in askeri bütçesinin 1988 ve 1993 arasında neredeyse iki katına çıkmasıyla daha da huzursuzlaşmıştır. Üç milyonluk ordusu, devam eden modernleşmesi ve deniz ve hava gücü imkân ve kabiliyetlerinin büyümesi, Çin'in tüm komşularında endişe yaratmış ve egemenlik ve toprak anlaşmazlıklarının yoğun olarak yaşandığı bir bölgede istikrarsızlık duygusunu güçlendirmiştir. Kore yarımadasında kilometrekare başına düşen askeri kuvvet sayısı, dünyanın diğer kısımlarından daha fazladır. Tayvan, bitmeyen bir gerilim kaynağı olmaya devam etmektedir. Japonya ve Rusya arasında Kuril adaları ve Japonya ile Çin arasında Senkaku adalarıyla ilgili anlaşmazlıklar sürmektedir. Çin ve İngiltere, Hong Kong'un geleceği konusunda sorunlar yaşamaktadırlar. Kamboçya, Vietnam ve Çin için çözümü zor bir sorun olmaya devam etmektedir. Yarım düzine devlet, stratejik konuma sahip ve sözde petrol bakımından zengin olan Spratly adalarının hepsi veya bir kısmı üzerinde hak iddia etmektedirler. Birleşik Devletler ile yaşanan ekonomik çatışmaların Amerikan askeri güvencelerine dair şüphe yarattığı bir ortamda, Çin'in nükleer güce sahip olması ve Kuzey Kore'nin nükleer güc elde etme ihtimali, Amerikan güçlerinin azaltılmasıyla birlikte düşünüldüğünde, Japonya tarafından göz ardı edilemez. Japonya'nın bağımlılığı ve savunmasızlığını hatırlatan şeyler, şu ya da bu şekilde çoğalmaktadır. Şubat 1992'de, Başbakan Miyazava, Amerika'da emeğin saat başına verimlilik oranı Japonya'dakinden fazla olsa da, Amerikalıların "iş etiği"ne sahip olmamasıyla alay etmişti. Buna karşılık, Senatör Ernest F. Hollings, "atom bombasının, Amerika'da tembel ve cahil Amerikalılar tarafından yapıldığını ve Japonya'da test edildiğini"⁵³ söyleyerek sert bir şekilde cevap vermişti. Hollings'in beyanı, Japonlar arasında Japonya'nın kendi nükleer olanaklarını geliştirmesi gerekip gerekmediği konusundaki tartışmaları artırmıştır. Japonya'ya kendisini bağımlı ve savunmasız hissettiren örneklerin sayısı artacaktır. Örneğin, Kuzey Kore'nin nükleer olanaklarını geliştirmesiyle ilgili söylentiler,

⁵³ David E. Sanger, "Japan Premier Joins Critics of American's Work Habits", *New York Times*, 4 Şubat 1992, s. A1; "Senator Jokes of Hiroshima Attack", *New York Times*, 4 Mart 1992, s. A12.

kesinlik kazandıkça, Japonya gözlem istasyonlarına sahip olmamasının daha fazla farkına varmıştır. Japonya'nın rahatsız edici bağımlılıkları ve hassasiyet algılamaları, Japonların birçoğu istemese de, Japonya'nın daha fazla askeri imkân ve kabiliyetlere sahip olmasına yol açacaktır.

Son yıllarda, Japon liderlerin daha iddialı bir askeri rol üstlenme istekleri, Japonya'nın gelişen ekonomik konumunun doğal bir uzantısı olarak belirginleşmiştir. Amerika başkanlarının Amerika'nın askeri kuvvetlerini geliştirmek (ve daha fazla ülkeyi ilhak etmek) istediği önceki yüzyılın başıyla arasındaki karşılaştırma çarpıcıdır. Bu dönemde Kongre, fren vazifesi görmüştü.⁵⁴ Şimdiyse, Japonya'da sivil toplum benzer yönde bir etki yaratmaktadır. Temel soru, Japon halkının ülkelerinin büyük güç olmasını isteyip istememesi değildi. Temel soru, Japon halkı ve liderlerinin, Andrew Hanami'nin belirttiği gibi, mevcut ve gelecekte ortaya çıkabilecek sorun ve tehditlerle savunmacı ve önleyici bir şekilde mücadele etmek için, Japonya'nın aynı bölgedeki ve dünyadaki diğer ülkelerin sahip oldukları bir dizi imkân ve kabiliyete sahip olması gerektiğini hissetmeye başlayıp başlamayacaklarıdır.⁵⁵ Birçok Amerikalının Japonya'yı kendi güvenliğini üstlenmesi konusunda teşvik etmesi ve Amerikan kamuoyunun gittikçe artan Japonya aleyhtarı eğilimi, Japon liderlerinin kendi güvenliklerini sağlamak için Birleşik Devletlere daha ne kadar güvenebilecekleri konusunu düşünmelerine yol açmıştır. Ortaya çıkmakta olan çok kutuplu dünyada Japonya, Amerika'nın stratejik caydırıcılığına güvenerek, Amerikan silahlı kuvvetlerini maliyetinin yüzde altmışına kiralamaya devam etmeyi bekleyebilir mi? Dünyanın büyük güçleri, kendi kendine bakabilmelidir.

Yoichi Funabashi, Japonya'yı uluslararası sorumluluklarını askeri olmayan yollarla yerine getirdiği için yüceltmıştır. Funabashi'ye göre, Japonya, insani uluslararasıılığın Soğuk Savaş'ın baskın askeri politikasının yerine geçmeye başladığı dünyada yerini alan "küresel bir sivil güç"tür.⁵⁶ Bundan şüphe edilir. Birleşik Devletler, Soğuk Savaş boyunca, güvenlik kaygılarını, ekonomik rekabete yönelik kaygılarının üzerinde görmüştür. Fakat artık durum böyle değildir. Askeri kaygılar azaldıkça, ekonomik kaygılar artar. Rekabet devam eder ve çatışma, giderek artan bir şekilde ekonomik ve teknolojik meselelere bağlı olur. Askeri karşılaştırmalara nazaran, ekonomik karşılaştırmalar yapmak daha kolay

⁵⁴ Fareed Zakaria, "The Rise of a Great Power: National Strength, State Structure, and American Foreign Policy", 1865–1908", Harvard University, hazırlanmakta olan doktora tezi, Kasım 1993, bölüm 3.

⁵⁵ Andrew Hanami, "Japan's Strategy in Europe", yayınlanmamış konferans bildirisi, Ekim 1992, s. 2.

⁵⁶ "Japan's Better Example", Editorial, *New York Times*, 20 Nisan 1992, s. A16.

olduğu için, ekonomik rekabete bağlı çatışmalar daha kolay ortaya çıkar. Askeri olarak, kimin en güçlü olduğu konusunda sadece fikir yürütülebilir ve savaş ortaya çıkana kadar bunu bilmenin yolu yoktur. Buna karşılık, ekonomik olarak, fiyat ve kalite farklılıkları çok çabuk belirginleşir. Güvenlikle ilgili kaygıların azalması, doğrudan ekonomik rekabete yönelik kaygıların artışına çevrilir. Birleşik Devletler de artık ekonomik kaygılarını askeri güvenlik kaygıları karşısında ikincil kabul etmeyi istememektedir.

Bir ülkenin büyük bir güç olmayı seçmemesi, yapısal bir bozukluktur. Bu sebeple, sürdürülmesi zor bir karardır. Er ya da geç, ki genellikle oldukça kısa bir sürede, ülkelerin uluslararası konumları, maddi kaynaklarındaki artışa paralel olarak yükselir. Büyük güç ekonomisine sahip ülkeler, isteseler de istemeseler de, büyük güç olurlar. Japon ve Almanların büyük güç sahnesine çıkma konusundaki tereddütlerinin nedenleri açıktır ve açıklanmasına gerek yoktur. Bir ülke, daha az ilgi ve kabul görüyorsa ya da istediklerini olması gerektiğini düşündüğünden daha az elde ediyorsa, büyük güç olma yönündeki çekingenliğin, halkın hükümetini dünyada hak ettikleri yeri almamaları şeklindeki eleştirisine dönüşmesi muhtemeldir. Gurur millet tanımaz. Japonya ve Almanya, benzer imkân ve kabiliyetler geliştirmeyi reddederek, diğer nükleer devletlerle ne kadar süre daha bir arada yaşayabilir? Çatışmalar ve krizler, diğer güçlerin komuta ettiği askeri araçlara sahip olmamanın zararları konusunda farkında olmalarını sağlamaktadır. Japonya ve Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan doğan nükleer kısıtlamaları, sonsuza kadar sürmeyecektir. Bu kısıtlamaların, kuşakların hatıraları yok oldukça ortadan kalkması beklenebilir. Her iki ülke de istediklerinde kolayca nükleer güç olabileceklerinden, nükleer güç olma olasılıkları çok yüksektir. Nükleer teknoloji tektir ve atomu barışçıl amaçlarla kullananlar zamanla askeri meselelere yönelebilir. Bazı silahlar hem konvansiyonel, hem de nükleer olarak kullanılabilirliğinden, silahlanma maliyetlerini nükleer ve konvansiyonel silahlar arasında dağıtmak zordur. Bununla birlikte, herkes nükleer silahların bir ülkenin savunma bütçesinde daha az yer tuttuğu konusunda hemfikirdir.

Almanya ve Japonya'nın nükleer güç olma konusunda yaşadıkları sorunlar, ekonomik ve teknolojik değil, siyasidir. Zamanla, iç kısıtlamalar aşılabılır, fakat Japonya veya Almanya nükleer güç oldukları takdirde, diğer ülkeler bundan rahatsızlık duyacaktır. Bunu daha önce de yaşamıştık. Amerikalılar, Çin'in nükleer güç olma beklentisini neredeyse düşünülemez olarak değerlendirmişti. Fakat Çin ve diğer ülkeler, dünyayı daha tehlikeli bir yere dönüştürmeden nükleer güç oldular. Alman ve Japonların sahip olacağı silahların neden kaygı uyandırması gerekiyor? Nükleer silahlar, onlara sahip olan ülkeler arasında ihtiyatlı davranış-

ları teşvik etmiş ve onları diğerlerinin hayati çıkarlarını tehdit etmekten alıkoymuştur. Almanya ve Japonya'nın farklı davranmasını gerektirecek nedenler ne olabilir? Bazı ülkeler, Almanya ve Japonya'nın nükleer güç geliştirmesinin diğerleri üzerinde yaratacağı etkilerden korkabilir, fakat, bu iki devleti kim durdurmayı deneyecek? Savaş başlıkları geliştirilmeden önce, önleyici bir vuruş yapılması gerekebilir. Haziran 1981'de İsrail'in Irak'ın nükleer altyapısını tahrip etmesi, bu konuda örnek teşkil etmiştir. Herhangi bir devlet, Almanya ve Japonya'yı vurarak bu örneği takip etmek isteyebilir mi? Soru, zaten kendisini cevaplıyor.

Ayrıca, nükleer bir güç olmaya yönelik bugünkü iç ve dış sorunlar, daha öncekiler kadar büyük değildir. İsrail, uzun bir dönem, nükleer güce sahip olduğunu inkâr etmişti, fakat artık canını bunu inkar etmekle sıkıyor. Plütonyum stoklayan Japonya'nın zaten nükleer bir güç olup olmadığı ya da nükleer güç olmasına sadece aylar veya anlar kalmış olmasından memnun olup olmadığı tartışılabilir. Japon hükümeti, 1950'lerin ortasından itibaren mütemediyen Japon savunma birliklerinin tüm silahlarını anayasal gerekliliklere uygun biçimde tanımlamıştır. Sadece savunma amacıyla geliştirilecek nükleer silahların da anayasal olduğu kabul edilmiştir.⁵⁷

Her ikisi de bölgesel sorunlar ağına yakalanmışken, Japonya Çin'den, Çin ise Japonya'dan endişe duymalıdır. Şu soru çok sık sorulmaktadır: Japonya neden nükleer silaha sahip olmak istesin? Bunu tartışmak, meselenin özünü kavrayamamaktır. Çin, her alanda – iç ekonomi, dış ticaret ve askeri yetenekler- hızla büyük güç olurken, Japonya'nın konumundaki herhangi bir devlet, güvenliği konusunda daha fazla kaygılanmaya mecburdur.

Çin ekonomisinin yıllık büyüme oranı, 1965'den 1980'e kadar ortalama yüzde 6,8; 1980'den 1990'a kadar yüzde 9,5'dir. Batılı iktisatçılar, Çin'in ciddi enflasyon sorunları yaşamadan, büyüme oranlarını yüzde 6 ve 9 arasında destekleyebileceğini tahmin etmektedir. Yılda yüzde 8 büyüyen bir ekonomi, her dokuz yılda bir iki katı büyüklüğe erişir. Dünya Bankası, Çin'in 1990'daki GSYİH'sının 364.900 milyon dolar olacağını tahmin etmişti.⁵⁸ Çin'le ilgili bulguların kesinli-

⁵⁷ Norman D. Levin, "Japan's Defence Policy: The Internal Debate", Kendall and Joewono, *ASEAN, Japan and the United States*.

⁵⁸ World Bank, *World Development Report, 1992: Development and the Environment*, Oxford, Oxford University Press, 1992, s. 220 ve 222. IMF, satın alma paritesine göre GSYİH'yi hesaplayarak, Çin'in 1992'deki GSYİH'sının 1,66 trilyon dolar olduğu sonucuna varmıştır. Dünya Bankası, satın alma paritesini farklı bir şekilde uygulayarak, 2,6 trilyon dolara ulaşmıştır. Bu rakam, Japonya'nınkinden büyüktür. Bununla birlikte, Çin'in GSYİH'sının büyük bir nüfus tarafından paylaşıldığı hatırlanmalıdır. Yeni teknolojiyi kullanarak, IMF, Amerika'nın kişi başına gelirini 22.200 dolar, Japonya'nınkini 19.100 dolar, Almanya'nınkini 19.500 dolar ve Çin'inkini 1.450 dolar olarak hesaplamıştır. Steven

ğinden şüphe duyulabilir. Yine de, herhangi bir sürekli ziyaretçinin gözüyle, Çin'in maddi ilerleme hızı açıktır. Çin, etkin bir hükümetin devamlılığını ve sanayicileri için bir ölçü ekonomik özgürlük sağlamayı başarırca, on yıl içinde büyük güçler arasındaki yerini alacaktır. Çin, üç milyonluk güçlü ordusunu modernleştirerek, dışarıdan gemi ve uçak alarak ve bunları kendisi de üreterek, hızlı bir şekilde güç yeteneğini artıracaktır. Amerika ise, askeri birliklerinin azalması, Soğuk Savaş yorgunu halkı, içeride ihmal edilen birçok sorununa rağmen, farklı güvenlik çıkarlarıyla ilgilenmeye devam etmektedir ve bu sırada, 1,2 milyar nüfuslu bir ülkenin artan ekonomik ve askeri gücünü dengelemeyi bekleyemez. Japonya, Çin'in büyüyen gücüne karşı koymadıkça, Çin bölgeye hâkim olacak ve bölge dışında da etkisini giderek artıracaktır.

Birçok Japon, tekrar bir dünya gücü olma düşüncesine uzak durmaktadır. Çinliler içinse aynı durum söz konusu değildir. Farklı şekillerle ortaya çıkan güç dengesi politikaları kendi kendine yeterliliğe dayanan sistemleri tanımlar. Uluslar seçimler yapmak zorundadırlar. Mevcut koşullarda Birleşik Devletler gibi başat bir güce karşı koymamayı veya Çin gibi hızla güçlenen bir devleti dengelemeyi seçebilirler. Hindistan, Pakistan, belki Kuzey Kore ve Çin, diğerlerini kendi hayati çıkarlarını tehdit etmekten alıkoyan nükleer askeri gücü ellerinde bulundurmaktadırlar. Japonya, bu devletlerle aynı yönde hareket etmeye ve sınırları dışında çıkarlarını korumak için konvansiyonel olanaklarını geliştirmeye zorlanacaktır.

Nükleer silahlarla ilgili iki nokta geriye kaldı. İlk olarak, bazı yorumcular, Japonya ve Almanya'nın nükleer güç olamayacaklarını, çünkü topraklarının çok küçük olduğunu ve üzerindeki hedeflerin büyük ölçüde bir araya toplandığını belirtmektedir. Roger Hilsman, "kıtasal ölçekten daha küçük toprağa sahip ulusların nükleer oyuna dahil olamayacağını" ve Japonya, Almanya ve İngiltere'nin "bunu anladığını"⁵⁹ iddia etmektedir. Fakat okyanuslara doğrudan erişim, hassasiyet sorununu her üç ülke için de çözmüştür. Hedeflerin dağınıklığı ya da bir araya toplanması, artık bunları koruyacak yeterli savaş başlığı yapmak kolay olduğundan önemli değildir. Küçük toprağa sahip ülkeler, büyük ülkelerden daha kötü durumda değildir. Önemli olan, hedeflerin dağınık olması değil, taşıma sistemlerinin vurulmasının zor oluşudur.

İkinci olarak, Japonya, bazı teknolojileri tekelleştirerek, askeri dengeyi kendi lehine kullanabilir. Ekonomik araçlar, askeri araçların yerini alabilir. Diet

Greenhouse, "The New Tally of World's Economies Catapults China into Third Place", *New York Times*, 20 Mayıs 1993, A1.

⁵⁹ Roger Hilsman, "How Dead Is It?", *New York Newsday*, 18 Mart 1990, s. 5.

üyesi ve Japonya'da yayınlamadan önce Birleşik Devletler'de popüler olan *The Japan That Can Say No* kitabının yazarlarından Shintaro Ishihara, Japonya'nın Birleşik Devletlere satışı durdurarak ve Sovyetler Birliği'ne çip satarak tüm askeri dengeyi bozabileceği fikrini ortaya atmıştır. Fakat nükleer silahlar zamanla kullanışsız olmayacağından, Ishihara'nın değindiği eylem, öngördüğü sonucu yaratmayabilir. Ishihara, yine de, “ekonomik savaşın özgür dünyada varoluşun temeli olduğunu” iddia etmektedir ve bu tür bir rekabette “ABD için umut olmadığına”⁶⁰ inanmaktadır. Ülkeler doğal olarak güçlü yanlarını vurgulayıp, zayıf yanlarını arka planda tutarlar. Stalin ve Mao, nükleer silahları sadece Birleşik Devletler onlara sahip olduğunda kötölemişlerdi. Ne çip işinde üstünlük ne de daha geniş bir teknolojik atılım, Japonya'nın kendi petrol kaynaklarını korumasını sağlayabilir. Ekonomik üstünlüğün yanı sıra, konvansiyonel kuvvetler de nükleer güçlerin yerini alamaz.

Geriye Batı Avrupa'nın durumu kaldı. Ekonomik ve askeri olasılıklar kolaylıkla ortaya konulabilir. Birliğin sağlanması, nükleer ikinci vuruş yeteneğine sahip geçici bir büyük güç yaratacaktır. Fakat, Avrupa'nın durumu, siyasi olarak karmaşıktır. Birçok kişi, AT'nin birliğe doğru, geriye, en azından çok fazla geriye çeviremeyeceği şekilde yol almış olduğunu düşünmektedir. Bu, doğru olabilir. Fakat AT'nin birleşmeye doğru, daha fazla ileriye gidemeyecek şekilde yol aldığı da doğru olabilir. Birleşmeye yönelik kolay adımlar en başta, daha zor olanlar daha sonra, en zor olanlarsa en sonunda alınır. Ekonomik birliğin tamamlanması kolay değildir. Fakat ekonomik politikalar yanında dış politika ve güvenlik politikalarını da kontrol eden tek ve etkin bir siyasi varlığın kurulmasına yönelik nihai karar en zor olanıdır. Bu kararın alınması, AT üye ülkelerinin sayısı on ikiye yükseldiği ve bekleyen dört tane de aday ülke olduğundan, daha da zorlaşmıştır. Özellikle İngiltere ve Fransa'da birçok kişi, devletlerinin asla egemenliklerini devretmeyeceklerini düşünmektedir. Gerçekten de, Avrupa Birliği'nin Maastricht Anlaşması, Danimarka ve Fransa'nın rızasını sağlamakta zorluk yaşamış ve anlaşmanın ekonomik ve sosyal hükümleri İngiltere'de tartışma yaratmıştır. Ortak dış ve güvenlik politikaları, büyük oranda nitelikli oy çokluğuyla ve “belli üye devletlerin” savunma politikalarına saygı gösterildiği takdirde sonuçlanacaktır.⁶¹ Bu yüzden, Topluluğun dış politikası (*external policy*), neredeyse bir anahtar haline gelmektedir. Almanlar, en sonunda, Batı Avrupa'yı birleştire-

⁶⁰ Flora Lewis, “Japan's Looking Glass”, *New York Times*, 8 Kasım 1989, p. A21.

⁶¹ Council of the European Communities, Commission of the European Communities, *Treaty on European Union*, Maastricht'te 7 Şubat 1992'de imzalandığı şekliyle, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 1992, Başlık V, Madde J. 8, No 2; J. 3, No 3; and J. 4, No 3 ve 4.

rirken ortaya çıkacak çabalar, zorluklar ve uzlaşmalar yerine, yeniden birleşmenin ve büyük bir gücün yenilenmiş hayatının kendileri için daha güçlendirici olduğuna karar verebilirler.

Ciddi zorluklara rağmen, Batı Avrupa'da siyasi birliğin sağlanmasını üç unsur sağlayabilir. Birincisi, Almanya; ikincisi, Japonya; ve üçüncüsü, Birleşik Devletler. Almanya'nın siyasi ve ekonomik etkinliğinden duyulan rahatsızlık, nükleer güç olma olasılığıyla daha da artmaktadır ve bu birleşmeye yönelik nihai gayreti yaratabilir. Batı Almanya'daki Almanlar da dahil birçok Batı Avrupalı, tek bir siyasi ve ekonomik birim gibi davranmadıkları müddetçe, Japonya ve Amerika ile rekabet edebileceklerinden şüphe duymaktadır. Gerçekten de, ekonomik birlik, siyasi birlik başarılmadığı müddetçe, şimdiki gibi zayıf kalacaktır.

AT, ortaya çıkmakta olan dünya düzeninde tek bir siyasal kimlik olmayı başaramasa da yine de dört veya beş büyük güçten biri olacaktır. Avrupalı güç, Almanya ya da Avrupa Birleşik Devletleri şeklinde adlandırılabilir. Sonraki bölümde, bunun devletlerin davranışlarında ve etkileşimlerinde yaratacağı farklılıklar ele alınmaktadır.

Güç Dengesi Politikaları: Eski Tarz, Yeni Tarz

Amerika'nın zayıflaması üzerine yazan birçok kişi, düşüşünün yakın olduğuna inanıyor görünmektedir. Amerikan yüzyılı olacağı öngörülen dönemin Japonya'nın ekonomik yükselişle bölüneceğini söylüyorlar. Fakat Japonya'nın Birleşik Devletler üzerindeki ekonomik ve teknolojik üstünlüğü, önceden takdir edilmiş bir gelişme değildir. Japonya ve Birleşik Devletler teknolojik olarak neredeyse başa baştır. Bununla birlikte, ekonomik büyüme ve teknolojik ilerleme açısından eğilim Japonya yönündedir. Yine de, düşük doğum oranı, özellikle göçün olmayışı ve yaşlanan nüfus bağlamında, kadınlar emek gücüne daha fazla dâhil edilmedikçe, verimliliğin büyümeye giden tek yol olduğunu dikkate almamız gerekir. Mevcut teknolojinin sağlayabileceği ilerleme sınırına yaklaştıkça, Japonya'nın üretimini artırması daha da zorlaşır. Bu koşullar altında, yüksek büyüme oranları, enflasyona neden olabilir. Yaşlanan nüfus daha çok tüketip, daha az yatırım yaptığından, Japonya hızla ekonomik üstünlük konumuna doğru ilerlerken, Japonya ve Birleşik Devletler'in büyüme oranlarının ayrılmaktan ziyade birleşmesi olasıdır. Amerika ve Japonya arasındaki ekonomik açığın daha da kapanması beklenebilir. Bununla birlikte, Amerika'nın etkileyici kaynak temeli ve ülkelerin düşüş emarelerine hızla cevap verme eğilimi göz önüne alındığında, bunun daha yavaş gerçekleşeceği söylenebilir. Şu noktada dikkatli olunmalıdır: Sputnik 1957'de uzaya fırlatılana kadar Amerikan kadercilerinin söylemlerinin

politikalarımız üzerindeki etkisi çok az olmuştur. 1970'lerde, Sovyetler Birliği azalan servetini kontrol etme yönünde hareket etmemiş; ancak, 1980'lerde dağılmak üzereyken bunu denemiş ve başarısız olmuştur. 1980'lerde Birleşik Devletler can çekişen bir Sovyetler Birliği ile amaçsız bir askeri rekabete odaklanmıştı. 1990'lardaysa, Japonya'nın ekonomik ve teknolojik meydan okuyuşunu kesinlikle dikkate alacaktır.

Uluslararası politikanın yapısı, Amerika Birleşik Devletleri ciddi şekilde zayıfladığı için değil, Japonya, Çin ve Batı Avrupa etkileyici bir şekilde ilerlerken, Sovyetler Birliği güç kaybettiği için değişmektedir. Önümüzdeki dönemde ve sonu ne olursa olsun, Birleşik Devletler, ekonomik ve askeri olarak lider ülke olmaya devam edecektir.

Almanya hakkında ne söylenebilir? Eğer Almanya büyük güç olacaksa, listenin en alt sırasında yer almaktadır. Amerika'nın GSYİH'sının yüzde 60'ına sahip Japonya, askeri olarak kolaylıkla rekabet edebilir. Fakat Japonya'nın GSYİH'sının yarısına sahip olan Almanya, bunu rahatlıkla yapabilir mi? Makalenin ikinci bölümünden kolayca çıkarılabilecek iki sebepten ötürü, bunu yapabileceğine inanıyorum. İlk olarak, nükleer silahlar, saldırma ve savunma avantajını, kolaylıkla sağlanabilen caydırıcı güce dönüştürmüştür. İkinci olarak, uygun bir ekonomik zemin, bir ülkenin kendi sınırları ötesinde operasyon yürütme kabiliyetiyle birleştiğinde, bu ülkeyi büyük güç kategorisine yükseltmeye yeterlidir. Almanya, ikincisini sağlamada İngiltere-Fransa birlikteliğinden daha iyi konumdadır. Birçok ihtimal gerçekleşebilir. Almanya, Batı Avrupa'nın birleşmesi için ısrar etmektense, büyük güç gibi davranmaya başlayabilir ve bu, İngiltere ve Fransa'yı da benzer şekilde davranmaya itebilir. Fakat ikinci ihtimal, muhtemel olmayan ilk ihtimalden daha az muhtemeldir.

Değişiklikler, özellikle yapısal olanlar, belirsizlik yaratır ve zorluklara yol açar. Almanya, Japonya ve Rusya, eski büyük güç rollerini yeniden öğrenmek zorunda kalacaklardır. Birleşik Devletler ise daha önce hiç oynamadığı bir rolü öğrenmek durumundadır: Yani, diğer büyük güçlerle bir arada yaşamak ve etkileşim içine girmek. Daha önce yalnızcılık politikası izlemeye alışık olan Birleşik Devletler, 1945 sonrasında bizim uluslararasılık olarak adlandırmayı tercih ettiğimiz müdahaleciliği alışkanlık haline getirmiştir. Bununla birlikte, ister yalnızcı ister uluslararasıcı olsun, politikalarımız her zaman tek taraflı yapılmıştır. Ülkenin taahhütleri küreseldi, fakat dışarıdaki faaliyetlerimizle ilgili kararlarımızın çoğu diğer ülkelere danışmadan alınmıştı. Bu, bütünüyle doğaldır: Parayı ödeyen, düdüğü çalar. Kararlar, sadece denk olanlar arasında ortaklaşa alınır.

Gelişmeler, Amerika'ya savaş sonrası politikalarını uluslararasılık adı altına gizleyen örtüyü sağladı. 1990 yazında Almanya'nın Batı'nın Sovyetler Birliği politikasını yönlendirmişini izlerken, Temsilci Lee Hamilton, "bu, bize 'danışmak' sözcüğünün anlamını öğretecek çok kutuplu yeni dünyadan bir örnektir. Bugünlerde, bu sözcük, Avrupa'ya gitmemiz ve onlara ne yapmaları gerektiğini söylememiz anlamına gelmiyor"⁶² ifadesini kullanmıştır. Aynı yılın ilkbaharındaysa, Birleşik Devletler, Doğu Avrupa'daki yeni bir bankanın sözleşmesini, orada Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası örgütlerdeki veto hakkına sahip olamayacağından, şekillendirmeye çalıştı. Bu olay karşısında, *New York Times* muhabirlerinden biri "savaş sonrası dönemde ilk kez, Washington ülkenin görece küresel ağırlığını yansıtırçasına- kontrol edemeyeceği birçok taraflı ödünç verme kurumunun kurulmasına katkıda bulunuyor"⁶³ ifadesini kullanmıştır. Eski ve yeni büyük güçler, eski veya yeni rollerini yeniden öğrenmek ve bunları değişen bir sahnede nasıl yerine getireceklerini hesaplamak zorundadırlar. Yeni rolleri öğrenmesi zordur ve aktörler alışkın olmadıkları rolleri oynarken hata yapabilir. Bu koşullar altında, devletlerin kaderi ve sistemleri hakkında tahminlerde bulunmak daha da zorlaşmaktadır.

Kendi kendine yeterliliğe dayanan bir sistemde birimler dengeleyici davranışa girişirler. İki büyük gücün yer aldığı bir sistemde dengeleme temel olarak araçlarla yapılır. Müttefikler yararlı olduğu için istenirler. Bununla birlikte, iki büyük gücün güvenlik ilişkilerinde gerekli değişimlerdir. Savaş sonrası barışının iki sütunundan biri -nükleer silahlar- varlığını sürdüreceğinden ve diğeri -iki kutupluluk- ortadan kalkacağı için, dengeleme sorununu konvansiyonel ve nükleer dünyaların arasında karşılaştırmak zorundayız. İki kutuplu ve konvansiyonel bir dünyada, bir devlet gücünü sadece diğer devletlere göre hesaplamak zorundadır. Çok kutuplu ve konvansiyonel bir dünyadaysa, bir devlet, gücünü çok sayıda farklı devletle karşılaştırmak ve aynı zamanda mevcut ve muhtemel ittifakların gücünü hesaplamak zorunda kalacağından, sorunlar çoğalır. Ayrıca, konvansiyonel bir dünyada, belli bir hakim silah kategorisi yoktur. Devletler, teknolojik değişikliklerin neden olabileceği etkileri düşünürken, mevcut silahların etkinliğini dikkate almak ve aynı zamanda farklı stratejilerle başa çıkmaya da hazır olmak zorundadırlar. Georg Simmel, "çatışmayı önlemenin en etkili yolu olan tarafların mukayeseli güçlerinin bilinmesi, çoğunlukla çatışmadan ziyade gerçek

⁶² R. W. Apple, Jr., "As Bush Hails Decision Many See Bonn Gaining", *New York Times*, 17 Temmuz 1990, s. A9.

⁶³ Clyde H. Fransworth, "U.S. Threatens Not to Join Bank for East Europe If Soviet Benefit", *New York Times*, 15 Mart 1990.

savaşla elde edilebilir”⁶⁴ demiştir. Konvansiyonel bir dünyada, yanlış hesaplamalardan kaçınmak zordur.

Nükleer bir dünyada, hakim tek bir silah kategorisi vardır. Ulusların hepsi ikinci vuruş yeteneğine sahip olduğunda, stratejik güçleri arasındaki karşılaştırma kendiliğinden tamamlanmış olur. Hatta, bazı devletler diğerlerinden daha büyük ve çeşitli stratejik kuvvetlere sahip olsalar bile, hepsi de etkin bir şekilde dengede kalacaktır. İkinci vuruş yeteneğinin ötesine geçmenin tek yolu, ya ilk darbe yeteneği geliştirmektir ya da etkili bir stratejik savunma oluşturmaktır. Bir devlet, diğerinin bu iki mucizeden herhangi birini sergileyebileceğinin farkında olduğu sürece, yanlış anlaşılmalardan kaynaklanan savaş ihtimali, pratik olarak ortadan kalkmış olur. Bu devletlerden hiçbiri, stratejik nükleer silahların caydırıcılık dışında nasıl kullanılabileceğini hesaplayamayacağından, nükleer silahlar, rekabet eden devletlerin mevcut ve gelecekteki güçlerinin karşılaştırılması ve stratejilerinin hesaplanması sorununu ortadan kaldırmış olur. Nükleer devletler, ikinci vuruş yeteneğini kolaylıkla geliştirebileceğinden, stratejik düzlemde birbirlerinin yardımına ihtiyaç duymazlar. General de Gaulle’ün de iddia ettiği üzere, nükleer silahlar, stratejik olarak, ittifakları faydasız kılar.⁶⁵

Nükleer silahlar, ne kuvvet kullanımını ne de dengeleyici davranışın önemini ortadan kaldırmaz. Stratejik düzlemde gücü caydırıcı bir rolle sınırlar, ulusların stratejik gücünün hesaplanmasını kolay bir görev haline getirir ve dengelemeyi kolaylaştırırlar. Çok kutupluluk, iki kutupluluğun keskin simetrisine ve rahatlatıcı basitliğine son verse de, nükleer silahlar, her iki özelliği de büyük ölçüde yeniden tesis eder. Nükleer silahların, onlara sahip ulusların ilişkilerinde bir diğer faydası daha vardır. Eğer işbirliğinden elde edilecek mutlak kazançların eşit olmayan bölüşümü, bazılarının diğerlerine göre orantısız kazancını askeri avantaja dönüştürmesini sağlıyorsa, konvansiyonel devletler, büyük mutlak kazançlar elde etmek için bile işbirliğine girmek istemezler. İkinci vuruş yeteneğine sahip devletler, ekonomik kazançlarını stratejik avantaja çeviremeyeceğinden, görelî-mutlak kazanç sorununun önemli bir kısmı da çözülmüş olur. Nükleer ülkeler, misillemeye neden olmadan askeri saldırılar yoluyla önemli kazançlar elde edemeyeceklerinden, konvansiyonel kuvvetlerin önemi azalmış olur. Askeri kaygılardan birinin ortadan kalkması ve bir diğerinin azalması, görelî-mutlak kazanç sorununun, ortak girişimlerden elde edilen kazançların dağılımının, rekabet eden devletlerin ekonomik ve teknolojik ilerleyişini nasıl etkileyeceğine yöne-

⁶⁴ Georg Simmel, “The Sociology of Conflict”, *American Journal of Sociology*, Cilt 9, Ocak 1904, s. 501.

⁶⁵ Waltz, “Nuclear Myths and Political Realities.”

lik kaygılardan kaynaklanacağı anlamına gelir. Ekonomik rekabet, çok sayıda çatışma sebebi sağlayacaktır, fakat bunları askeri olanlara tercih etmemiz gerekir.

Güç dengesi teorisi, devletlerin seçimlerini özgürce yapabilecekleri varsayıldığında, zayıf tarafa kayacaklarını öngörür. Devletleri, daha zayıf değil, daha güçlü olan taraf tehdit eder, kendi politikalarını diğerlerine dayatarak bile olsa. John Dryden, bu düşüncüyü şiirsel bir biçimde ifade etmiştir:

“Fakat, seçilenler daha çok güçlendiğinde,
haklı dava nihayet haksızlaştı”.⁶⁶

Bu ifade, üç yüz yıl önce, Büyük Britanya üzerine yazılmış bir yorum olsa da, Anthony Lewis'e göre, İsrail hükümeti, ikiliğin, kendi durumuna, Arap liderlerinin yasaklanmasını hak ettirecek kadar yakından uyduğunu farketmiştir. Güçlü devletin niyetleri, tamamıyla iyi niyetli olsa da, daha zayıf devletler, farklı tarihi tecrübeleri, coğrafi konumları ve ekonomik çıkarlarına bağlı olarak olayları farklı şekillerde yorumlayacaklar ve çoğunlukla farklı politikaları tercih edeceklerdir. Bu yüzden, NATO içerisinde, Batı Avrupa devletleri, Sovyetler Birliği'nin davranışları, oluşturduğu tehditlerin doğası ve bunlarla en iyi mücadele yolları konularında Amerikan yorumundan farklılaşmışlardır.

Çok kutuplu bir dünyada, en güçlü devlet olarak Birleşik Devletler, diğer devletlerin kendisinden uzaklaştığını fark edecektir. Almanya, Doğu Avrupa ve Rusya'ya, Rusya ise Almanya ve Japonya'ya yaklaşacaktır.⁶⁷ Sovyetler Birliği çökmüş ve Varşova Anlaşması Örgütü dağılmış olsa da, Amerikan politikası, NATO'nun etkinliğinin ve dayanışmasının sürmesine dayanmaktadır. Dışişleri Bakanı James Baker'in ifadesiyle, NATO “istikrarlı bir Avrupa güvenlik ortamı için vazgeçilmez temellerden biridir.”⁶⁸ NATO'nun etkili bir örgüt olarak varlığını ne kadar süre daha sürdüreceği merak edilebilir. Sıklıkla söylenildiği gibi, örgütleri düşmanları ayakta tutar. İttifaklar, algılanan tehdide karşı kurulur. Güç dengesi teorisi ve tarihten, savaş kazanan koalisyonların, zaferin, özellikle de

⁶⁶ “*But when the chosen poble grew more strong, the rightful case at langth became the wrongu*”; John Dryden, “Absalom and Acitophel” içinde.

⁶⁷ Alman Parlamentosu çoğunluk lideri Karl-Heinz Hornhues, Rus liderlerin Almanya ve Rusya'nın Birleşik Devletlere karşı güç oluşturması önerisinde bulunduğunu belirtmiştir. Marc Fisher, “Germany Says Russia Seeks a Policy Ally”, *International Herald Tribune*, 3 Şubat 1993, s. 6.

⁶⁸ James Baker, “Euro-Atlantic Architecture: from West to East”, Address to the Apsen Institute, Berlin, Germany, 18 Haziran 1991, U.S. Department of State Dispatch, 24 Haziran 1991, s. 439. Birleşik Devletler, Batı Avrupa ve Sovyetler Birliği'nin rolleri ve ilişkileri hakkında tam bir analiz için, bkz. Christopher Layne, “Toward German Unification?”, *Journal of Contemporary Studies*, Cilt 7, No 4, Güz 1984, s. 7-37

belirleyici bir zafer ise, ertesini günü çöktüğünü biliyoruz. Bu durumun iç ve dış örnekleri çok fazladır. İngiltere’de, parlamenter çoğunlukların büyüklüğü, parti disiplinini sürdürmeyi zorlaştırır. Polonya’da, Dayanışma hâkim kalmak için çaba sarf etmiş ve bunu başardığında parçalanmıştır. Napolyon’a karşı kurulan koalisyonlar Napolyon’u iki kez yenmiş ve her defasında dağılmıştır. İkinci Dünya Savaşında elde edilen zafer, savaş zamanı müttefiklerini barış zamanı düşmanlarına çevirmiştir.

Sovyetler Birliği çözülmeye başladığında, Amerika ve Avrupa’daki Gelişmeleri yakından takip eden bir gözlemci olan Josef Joffe, Birleşik Devletler’in yakında “eve dönmeye hazırlanacağını” öngörmüş ve şunu sormuştur: “Amerika gittikten sonra, koruma ve yatıştırma görevini kim üstlenecektir?”⁶⁹ Avrupa ve Rusya, bir süre daha NATO’ya veya Amerika’nın Batı Avrupa’daki varlığına hızlı değişim zamanlarının istikrarlaştırıcı gücü olarak bakabilir. NATO’nun varlığını sürdürmesi, kısa bir süre için anlamlı bulunabilir, fakat, uzun dönemde anlamlı değildir. Sembolik sayıda bir Amerikan kuvvetinin yerine büyük miktarda bir kuvvetin Avrupa’da bulunması, güvenliği tehdit edilmeyen Avrupa devletleri için rahatsız edici, siyasi ve ekonomik rekabetin arttığı bir dünyada faaliyet gösteren Amerika içinse yük olacaktır.

Bir ittifak, dikkate değer bir düşmanın yokluğu durumunda varlığını nasıl sürdürebilir? Ironik olarak, Sovyetler Birliği’nin Doğu Avrupa’daki çöküşü, Birleşik Devletler’in Batı’daki düşüşüne yol açmıştır. Sovyet tehdidi yönünde ortak bir algılama olmasaydı, NATO asla kurulmazdı. Sovyetler Birliği NATO’yu yarattı ve Sovyetler Birliği’nin çöküşü, Avrupa’yı, Batı’yı ve Doğu’yu “özgürleştirdi”. Fakat özgürlük, kendine güveni gerekli kılar. Avrupa’nın her iki tarafı da, özgürlüğün heyecan verici, fakat bir o kadar da tehlikeli yolunda ilerlemektedir. Çok uzun olmayan bir dönemde, ya kendilerine bakmayı öğrenecek ya da sonuçlardan çekeceklerdir. Amerika’nın Avrupa’dan çekilişi, Sovyetler Birliği’nin çekilişinden daha yavaş olacaktır. Büyük ve farklı askeri olanaklarıyla Amerika, hala diğer NATO ülkeleri için faydalı olabilir ve NATO gönüllü devletlerden oluşur. NATO’nun günleri değilse bile, yılları sayılıdır. Bazıları, NATO’nun yeni bir Almanya’yı sınırlandırmaya yarayabileceğini ummaktadır. Fakat yeni Almanya kendi ayakları üzerine kalktığında, herhangi başka bir devletten ziyade, NATO vasıtasıyla hareket eden Birleşik Devletler tarafından kısıtlanmayı artık kabul etmeyecektir.

⁶⁹ Joffe, “After Bipolarity”, s. 75–76.

Sonuç

Bazı akademisyenler, devletlerin konumları ve savaşa girme eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki kurmuşlardır. A.F.K. Organski ve Robert Gilpin, bir devletin üstünlük kurması durumunda, barışın hüküm süreceğini öne sürer. Böyle bir durumda, hegemonik devlet, savaşmaya gerek duymaz. Diğerleri ise savaşa yeteneğinden yoksundur.⁷⁰ Bununla birlikte, bazı devletler üstün devlete karşı koymak için bir araya gelebilirler. Lider devletler zayıfladığında, diğerleri ona karşı koymak üzere meydana çıkarlar. Devletlerin zayıflamalarına, içerideki karmaşa da eşlik edebilir. Bu durumda, devletler halklarının dikkatini başka yöne çekmek amacıyla dışarıda savaşa girişebilir veya kazançlarını elde tutmak umuduyla son bir askeri hamlede bulunabilirler. Japonya, Çin ve Almanya, bugünün yükselen, Rusya ise zayıflayan devletidir. Fakat isteseler bile, askeri kaynaklarını büyük siyasi ve ekonomik amaçlar için kullanamazlar. Nükleer silahların bulunduğu bir ortamda, lider devlete meydan okuma veya bir devletin düşüşünü tersine çevirme çabası, siyasi ve ekonomik araçlara bağlı olmaktadır.

John Mueller, İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş devletler arasında savaş yaşanmamasının nedeninin, nükleer silahlarla ilgisi olmadığına inanmaktadır. Savaş, artık çekiciliğini kaybetmiştir. “Refah ve ekonomik büyümenin, temel ulusal hedefler olması gerektiği ve savaşın bu hedeflere ulaşmada ters etki yaptığı önermeleri etrafında büyük ölçüde görüş birliğine varılmıştır.”⁷¹ Norman Angell, savaşların yararlı olmadıklarını ve artık yapılmayacağını söylediğinde, haksız değildi; sadece, tezi gelişmemiştir.⁷² Bununla birlikte, John Mearscheimer, meselelerin özüne “herhangi bir savaş, Avrupalıları konvansiyonel savaşa tövbe ettirecek olsaydı, bu büyük kayıplar verdiren Birinci Dünya Savaşı olurdu”⁷³ sözleriyle değinir. Eğer Mearscheimer, “güçlü devletler arasındaki kuvvet eşitliği”nin savaş olasılığını azalttığı konusunda haklı olsaydı, Birinci Dünya Savaşı asla ortaya çıkmazdı. Birinci Dünya Savaşında birbiriyle karşı karşıya gelen ittifaklar, askeri olarak neredeyse eşit güçteydi ve bu ittifakların temel üyeleri bunun farkındaydılar. Fakat çok iyi bildiğimiz gibi, savaşın ortaya çıkması, sadece konvansiyonel silahlarla donanan devletler arasında her zaman muhtemeldir. Bazı yöneticiler, er ya da geç, usta bir diplomasinin karşı güçlerin birleşmesini önleyeceği-

⁷⁰ A.F.K. Organski, *World Politics*, New York, Knopf, 1958; Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1981.

⁷¹ John Mueller, *Retreat from Doomsday: The Obsolescence of Major War*, New York, Basic Books, 1989, s. 219 ve 222.

⁷² Norman Angell, *The Great Illusion*, Londra, Heinemann, 1914.

⁷³ Mearscheimer, “Back to the Future”, s. 18.

ne ve akıllı bir stratejininse karşılanabilir bir maliyetle kısa sürede zafer kazanmalarını sağlayacağına ikna olacaklardır.

Barış bazen hegemonik bir gücün varlığıyla, bazense farklı güçler arasındaki dengeyle ilintilenir. Hangi görüşün doğru olduğunu sorgulamak, meselenin özünü kavrayamamaktır. Diğer devletlerin aralarından üstün güç için çabalayan ve bunu elde etmekte olan birine cevabı, onu dengelemeye çalışmak olduğu için böyledir. Hegemonya, dengeye yol açar. Bunu tarihsel olarak görmek ve teorik olarak anlamak kolaydır. Denge bugün, Birleşik Devletler'in hala diğerlerine önerebileceği birtakım menfaatler bulunduğu ve bazı devletler, Birleşik Devletler sorumluluklarının önemli bir kısmını yüklenirken kolay bir yaşam sürdürmeye alıştığı için oldukça yavaş ve kararsız bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Önceki paragraf, göz önüne alabileceğimiz bütün yüzyılların uluslararası siyasi gerçekliğini yansıtır. Bununla birlikte, bugün gelecekte daha fazla sayıda demokratik ve daha az sayıda otoriter devlet olabileceği genel kabulü nedeniyle, Wilson'un barışçıl, istikrarlı ve adil uluslararası düzen vizyonunun uygun olduğu görüşü hakkında ne söylenebilir? Demokratik devletlerin, aynen diğerleri gibi, çıkarları vardır ve çatışmalar yaşarlar. Merhum Pierre Bérégovoy, 1992'de Fransa başbakanıyken Avrupalı bir güce ihtiyaç duyulduğunu, çünkü "dünyada tek bir süper gücün olmasının sağlıklı olmadığını"⁷⁴ söylemiştir. Buna, tek süper gücün demokratik olmaması yüzünden değil, süper olması yüzünden inanmaktadır. Daha güçlü olan, istediklerini - her zaman olmasa da, zayıf olanlardan daha sık yapabilir. Diğerleri gibi demokratik ülkeler de, uluslar arasındaki rekabette kaybetmekle veya daha fazla kazanmakla ilgilenirler. AT içi siyaset, bu noktayı oldukça zengin bir şekilde örnekler.

Eğer demokrasiler, diğer demokrasilerle savaşmıyorlarsa, aralarındaki çatışmanın en azından ılımlı olduğu söylenebilir. Fakat, bu görüşle ilgili birçok sorun bulunmaktadır. Bu önermeyi destekleyen çok az sayıda örnek vardır. Demokrasilerin bazen diğer demokrasilerle savaştığı dikkate alındığındaysa, önerme toptan çöker. 1812 Amerikan-İngiliz Savaşı, varolan iki demokrasi arasında yapılmış ve bu devletler arasındaki çatışma ve şiddet, yüzyıllar boyunca ve ötesinde de sürmüştür. 1860'larda, Kuzey Amerika demokrasisi, Güney Amerika demokrasisiyle savaşıyordu. Sivil savaşın her iki tarafı da, kendilerini ayrı ve demokratik ülkeler olarak görürken, Güney'in saldırganlığı diğer ülkelere de kabul edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkışının açıklanmasında önemli bir kısım, Almanya'nın içeride çatışan farklı çıkarları tek bir ulusal çıkara hizmet edecek tutarlı

⁷⁴ Flora Lewis, "Europe's Last-Minute Jitters", *New York Times*, 24 Nisan 1992, s. A35.

bir politikaya çeviremeyen çoğulcu bir demokrasi oluşuna dayanmaktadır.⁷⁵ Hatta eğer Japonya-Amerika savaşı son dönemde yaşanmış olsaydı, Japonya'nın demokratik olmayışına ve tek parti yönetimine sahip olmasına bağlanabilirdi. Kant'dan bugüne, demokrasilerin demokrasilerle savaşmadığı ifade edilmiştir, fakat sadece doğru tip demokrasi oldukları takdirde. Bu yöndeki önermeler, devletlerin iç yapılanmalarının dış davranışlarını belirlediğine inananların düşüncesinde değişmezlerdendir.

Güçlük de buradadır. Uluslar arasında görelî bir uyum hüküm sürebilir ve hatta bazen sürer de. Fakat bu durum, her zaman istikrarsız bir şekilde yaşanır. Soğuk Savaş'ın çözülmesi, barışla birlikte bahar tomurcuklarının açacağı beklentisine yol açmışsa da, bunun yerine, Balkanlar ve Doğu Avrupa'nın diğer yerlerinde, önceki Rusya ve daha sonraki Sovyetler Birliği topraklarında ve Orta Doğu'da daha önce görülmemiş çatışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Batı Avrupa'da birliğin sağlanmasıysa, kısmen, karşısında birleşebilecek gerçek bir tehdit olmaması yüzünden başarılması daha da zor bir hal almıştır.

Güç politikasının sona erdiği inancı, durgun zamanlarda, hatta o kadar durgun olmayan zamanlarda bile, ortaya çıkmaya eğilimlidir. Brent Scowcroft, son dönemde birbirlerinin çıkarlarını dengelemenin "bazı tarihi koşullara uyan bir kavram" olduğunu yazmıştır. Scowcroft, bunun yerine, herkesin "aynı genel hedefleri"⁷⁶ takip ettiği bir dünya öngörür. John Steinbruner, insanlar askeri olarak "başka herhangi bir şey beceremeyecekleri" için, "işbirliğini destekleyen kuvvetlerin düzenlenmesini" kabul ettikleri bir dünya tasavvur etmektedir. "Bunu sağlayan bir düzenlemenin" katılmak isteyen herkese açık olması gerektiğini de ekler.⁷⁷ Bu fikirler, Amerika'da çok uzun süredir popüler olan domino teorisinin farklı biçimleri arasındadır. Devletler güçlü devletin safında yer almaya başladığında (*bandwagon*), etraftaki diğer devletleri de yanlarına çeker. Stephen Van Evera'ya göre, mevcut güçlükleri atlatmayı başardığımız takdirde, ki bu temel olarak Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği topraklarında demokrasinin ortaya çıkması anlamına gelmektedir, "tarihte ilk kez, dünyanın güçlü devletlerinin hepsi ortak siyasi ve ekonomik sistemleri paylaşacak ve bu ortamda ideolojik tartışma yaşanmayacaktır." Savaşın temel nedenleri "ehlileştirilecek" ve "dünya genelinde savaşları önlemek için büyük güçler arasında daha geniş işbirliği ihti-

⁷⁵ Bkz. Waltz, "America as a Model for the World? A Foreign Policy Perspective", *PS*, Cilt XXIV, No 4, Aralık 1991, s. 667-670.

⁷⁶ Brent Scowcroft, "Geopolitical Vertigo and the U.S. Role", *New Perspectives Quarterly*, Cilt 9, No 3, Yaz 1992, s. 6-9.

⁷⁷ John Steinbruner, "Defence Budget Priorities", Institute of International Studies, *Currents*, Cilt 1, No 4 (Ek), 30 Mart 1992, s. 3.

malleri ortaya çıkacaktır.”⁷⁸ Buna karşılık, bu makale, geleceğin neleri getirebileceğine bakmak ve çok fazla sayıdaki bilinmeyen arasından güçlü olasılıkların neler olduğunu sorgulamak için yapısal teoriyi kullanmıştır. Bunlardan biri, dengelenmemiş gücün zamanla haklı ya da haksız biçimde fırsattan yararlanmak isteyen zayıfın tepkileriyle kontrol altına alınacağıdır. Fakat bu ifade, bir diğer olasılığı da içermektedir. Güçlülerin çekinmesi, zayıfların kaygılarını azaltarak, rahatlamalarını sağlayacaktır. Fareed Zakaria, Birleşik Krallık ve Birleşik Devletlerin ezici biçimde güçlü oldukları altın çağlarındaki keyfi eylemlerinin diğer güçlerin kendilerine karşı birleşmesine sebep olmadığına işaret etmektedir.⁷⁹ Devletlerin beklenen dengeleyici davranışlarındaki istisnalar, her iki durumda da, kolaylıkla açıklanabilir. İngiltere, emperyal sorumlulukları ve demografik kısıtlamaları izin vermeyeceği için, kıtanın güçlü devletlerini tehdit edemezdi. Birleşik Devletler ise, tek büyük güç rakibi tarafından kontrol altında tutuluyordu.

İlan edilen yeni dünya düzeninde yeni olan, eski kısıtlama ve yasakların Birleşik Devletler’e zayıf bir şekilde uygulanıyor olmasıdır. Dış politika davranışı, iç ve dış koşulların birleşmesiyle açıklanabilir. Bu çerçevede, Amerika’nın iç uğraşlarının, sürdürülmesi imkânsızlaşan bir yalnızcılık politikasına değil, diğer devletlere kendi sorunlarıyla uğraşmaları ve kendi hatalarını yapmaları için son bir şans vermek üzere süre tanınmasına yol açması beklenebilir. Ben yine de bunun üzerine iddiaya girmezdim.

⁷⁸ Stephen Van Evera, “Preseving Peace in the new Era”, *Boston Review*, Cilt 17, No 6, Kasım/Aralık 1992, s. 4.

⁷⁹ Fareed Zakaria, “Is Realism Finished?”, *The National Interest*, No 30, Kış 1992/93, s. 24.

Kaynakça

- Angell, N., *The Great Illusion*, Londra, Heinemann, 1914.
- Arase, D., "U.S. and ASEAN Perceptions of Japan's Role in the Aisan-Pacific Region"; Harry H. Kendall ve Clara Joewono (der.), *ASEAN, Japan, and the United States*, Berkeley, Institute of East Asian Studies, 1990.
- Baumol, W. et al., *Productivity and American Leadership: The Long View*, Cambridge, Mass.: MIT Press, 1989.
- Blechman, B. ve S. S. Kaplan, *Force Without War: US Armed Forces as a Political Instrument*, Washington, D.C, Brookings, 1978.
- Brodie, B., *War and Politics*, New York, Macmillan, 1973.
- Butterfield, H., "The Balance of Power"; Herbert Butterfield ve Martin Wight (der.), *Diplomatic Investigations*, Londra, George Allen and Unwin, 1966.
- Carter, G. et al, *Major Foreign Powers*, New York, Harcourt, Brace, 1957.
- Doder, D. ve L. Branson, *Gorbachev: Heretic in the Kremlin*, New York, Viking, 1990.
- Evera, S. Van, "Preserving Peace in the new Era", *Boston Review*, Cilt 17, No 6, Kasım / Aralık 1992.
- Gaddis, J. L., "The Long Peace", *International Security*, Cilt 10, No 4, Bahar 1986
- Garnham, D., "Extending Deterrence with German Nuclear Weapons", *International Security*, Cilt 10, No 1, Yaz 1985.
- George, D. L., *War Memoirs, 1917-1918*, Boston, Little, Brown, 1936.
- Gilpin, R., *War and Change in World Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1981.
- Grieco, J. M., "Understanding the problem of International Cooperation: The Limits of International or Neoliberal Institutionalism and the Future of Realist Theory"; D. Baldwin (der.), *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*, New York, Columbia University Press, 1993.
- Hirst, M., *Life of Friedrich List and Selections from His Writings, 1909*, New York, Augustus M. Kelley, 1965.
- Hooloway, D., *The Soviet Union and the Arms Race*, ikinci baskı, New Haven, Yale University Press, 1984.
- Joffe, J., "After Bipolarity: Eastern and Western Europe: Between Two Ages", *The Strategic Implications of Change in the Soviet Union*, Adelphi Paper No. 247, Londra, IISS, Kış 1989/90.
- Kokoshin, A., "The Future of NATO and the Warsaw Pact Strategy: Paper II", *The Strategic Implications of Change in the Soviet Union*, Adelphi Paper No. 247, Londra, IISS, Kış 1989/90.

- Krock, A., *Memoirs*, New York, Funk and Wagnalls, 1968.
- Krugman, P., "Introduction: New Thinking About Trade Policy"; P. Krugman (der.), *Strategic Trade Policy and the New International Economics*, Cambridge, Mass: MIT Press, 1986.
- Laird, M. R., *A House Divided: America's Strategy Gap*, Chicago, Henry Regnery, 1962.
- Norman D. L., "Japan's Defence Policy: The Internal Debate"; H. H. Kendall ve C. Joewono (der.), *ASEAN, Japan, and the United States*, Berkeley, Institute of East Asian Studies, 1990.
- Liesner, T., *Economic Statistics 1900-1983: United Kingdom, United States of America, France, Germany, Italy, Japan*, New York, Facts on File, 1985.
- List, F., *National System of Political Economy*, çev. G. A. Matile, Philadelphia, Lippincott, 1856.
- Mastanduno, M., "Do Relative Gains Matter? America's Response to Japanese Industrial Policy", *International Security*, Cilt 16, No 1, Yaz 1991.
- Mearsheimer, J. J., "Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War", *International Security*, Cilt 15, No 1, Yaz 1990.
- Mitchell, B. R., *International Historical Statics: Africa and Asia*, New York, New York University Press, 1982.
- Mueller, J., *Retreat from Doomsday: The Obsolescence of Major War*, New York, Basic Books, 1989.
- National Income and Statics of Various Countries 1938-1947*, Lake Success, N. Y., Statical Office of the United Nations, 1948.
- Organski, A.F.K., *World Politics*, New York, Knopf, 1958.
- Powell, R., "Absolute and Relative Gains in International Relations Theory", *American Political Science Review*, Cilt 85, No 4, Aralık 1991.
- Rosecrance, R. ve J. Taw, "Japan and the Theory of International Leadership", *World Politics*, Cilt 42, No 2, Ocak 1990.
- Sandholtz, W. ve J. Zysman, "1992: Recasting the European Bargain", *World Politics*, Cilt 42, No 1, Ekim 1989.
- Scott, B. R., "National Strategies: Key to International Competition"; B. Scott ve G. C. Lodge (der.), *U.S. Competitiveness in the World Economy*, Boston, Harvard Business School Press, 1985.
- Scowcroft, B., "Geopolitical Vertigo and the U.S. Role", *New Perspectives Quarterly*, Cilt 9, No 3, Yaz 1992.
- Steinbruner, J., "Defence Budget Priorities", Institute of International Studies, *Currents*, Cilt 1, No 4, 30 Mart 1992.

Prestowitz, C. V., *Trading Places: How We Allowed Japan to Take the Lead*, New York, Basic Books, 1988.

Shinohara, M., *Industrial Growth, Trade, and Dynamic Patterns in the Japanese Economy*, Tokyo, University of Tokyo Press, 1982.

Simmel, G., "The Sociology of Conflict", *American Journal of Sociology*, Cilt 9, Ocak 1904.

Spykman, N. J., *America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*, New York, Harcourt, Brace and Company, 1942.

Statistics of United States: Colonial Times to 1970, 1. Kısım, Washington, D.C., U.S. Department of Commerce, Bureau of the Census, 1975.

Treaty on European Union, Lüksemburg, Office for Official Publications of the European Communities, 1992.

Tucker, R. W., *Intervention and the Reagan Doctrine*, New York, Council on Religion and International Affairs, 1985.

Waltz, K., "The Stability of a Bipolar World", *Daedalus*, Cilt 93, No 3, Yaz 1964.

Waltz, K., *Theory of International Politics*, New York, McGraw-Hill, 1979.

Waltz, K., "Stability", *The Spread of Nuclear Weapons: More May Be Better*, Adelphi Paper No. 171, Londra, International Institute for Strategic Studies [IISS], 1981.

Waltz, K., "Nuclear Myths and Political Realities", *American Political Science Review*, Cilt 84, No. 3, Eylül 1990.

Waltz, K., "America as a Model for the World? A Foreign Policy Perspective", *PS*, Cilt XXIV, No 4, Aralık 1991.

Weber, S. and J. Zysman, "The Risk That Mercantilism Will Define the New Security System"; W. Sandholtz et al. (der.), *The Highest Stakes*, New York, Oxford University Press, 1992.

Zakaria, F., "Is Realism Finished?", *The National Interest*, Sayı 30, Kış 1992/93.

Zakaria, F., "The Rise of a Great Power: National Strength, State Structure, and American Foreign Policy", 1865-1908", Harvard University, hazırlanmakta olan doktora tezi, Kasım 1993.

Summary

For almost half a century it seemed that World War II was truly the war to end wars among the great and major powers of the world. The two pillars of the longest peace yet known, bipolarity and nuclear weapons, combined to perpetuate a troubled peace. As the bipolar era draws to a close, we must ask two questions: What structural changes are in prospect? What effects may they have?

Neorealism presupposes that the placement of states in the international system accounts a good deal of their behaviour. Through most of the Cold War years, the United States and the Soviet Union were similarly placed by their power. Therefore, their external behaviours showed striking similarities. Their armament policies and interventions abroad exemplify this. On the former account, advances made by one were quickly followed by other, which caused their military forces to remain in rough balance and their military doctrines to converge. A comparison on the second account shows that both the United States and Soviet Union intervened widely in others' affairs and spent a fair amount of time fighting peripheral wars. Soviet Union's aim was to export its ideology by planting and fostering communist regimes in more and more countries, and America's was to plant and foster democratic ones.

Neorealism also assumes that structural change begins in a system's unit and then unit level and structural causes interact. In this respect, the Cold War could not end until the structure that sustained it began to erode. Bipolarity worked against détente in the 1970s. The changing structure of international politics worked for détente in the 1980s. It is also known from neorealism that states strive to maintain their positions in the system. Accordingly, Soviet leaders realized that they could no longer support a first-rate military establishment on the basis of a third-rate economy. Though they tried to reverse their country's fall by engaging in an economic reorganization, they could not succeed.

As the great power status requires a certain economic capacity, Russia will not likely to remain a great power unless it is able to use its resources effectively in the long run. How will the weakened condition of Russia affect the structure of international politics? The answer is that bipolarity will endure, albeit in an altered state. Bipolarity continues because Russia can take care of itself and because no other great powers have emerged yet. Nevertheless, with the waning of Russian power, the United States is no longer held in check by any other country or combination of countries. Another premise of neorealism, balance of power theory leads one to predict that other countries will bring American power into balance. What are the possibilities?

Because nuclear weapons bends strategic forces to one end, deterrence, in the face of their destructive capacity, they enable countries to concentrate attention on their economies rather than on their military forces and widen the range of economic capabilities within which would-be great powers can effectively compete. Considering the likely changes in the structure of international politics after the fall of the Soviet Union, one can presuppose that three political units may rise to great-power rank: Germany or a West European state, Japan and China.

Of these countries, Japan is taken as the most probable would-be great power due to its population and product. Though it passed from the rank of great powers in 1945, much in Japan's institutions and behaviour supports the proposition that it will once again take its place among the great powers. Confidence in economic ability and technical skills leads a country to aspire to a larger political role. Japan's concerted regional activity, its seeking and gaining prominence in bodies as the IMF and the World Bank, and its obvious pride in economic and technological achievements all indicate Japan's desire to play the role of a great power.

Considering the economic growth of China and the Chinese attempts to modernize its army, it can be presupposed that China will be in the great power ranks if it manages to maintain an effective government and a measure of economic freedom for its industrious people. Unless Japan responds to the growing power of China, China will dominate its region and become increasingly influential beyond it.

Regarding the case of Western Europe, though many believe that the EC has moved so far towards unity that it cannot pull back, and though this may be taken true, it is also true that it has moved so far that it can go no further. The easier steps towards unity come earlier, the harder ones later and the hardest at the end. Therefore, whether Western Europe can be a great power is politically complicated. In the event, it will be determined by the decision to form a single, effective political entity that controls foreign and military policies. Even if EC fails to become a single entity, the emerging world will nevertheless be one of four or five great powers, whether the European one is called Germany or the United States of Europe.

The many who write of America's decline seem to believe that its fall is imminent. Nevertheless, it is worth noting that the structure of international politics is changing not because the United States suffered a serious decline, but because the Soviet Union did so, while Japan, China and Western Europe continued to progress impressively. Despite all the changes, for some years to come, the United States will be the leading country economically as well as militarily.